

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Tereza Klenorová

Historický vývoj pěstounské péče ve Francii
Historical developement of foster care in France

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Oldřich Matoušek

2014

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Oldřichu Matouškovi, PhDr. Doc. za vedení a pomoc při zpracování této bakalářské práce.

Dále děkuji všem francouzským korespondentům, zvláště pak Nelly Poirier a Ivance Lefeuvre.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za odborného vedení vedoucího práce a že jsem všechny použité prameny literatury uvedla v seznamu zdrojů.

Souhlasím, aby moje práce byla uložena na Filozofické fakultě univerzity Karlovy v knihovně a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Praze, 10. dubna 2014

Tereza Klenorová

.....

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje historickému vývoji náhradní rodinné péče a ochraně dětství od svých počátků až do 21. století na území Evropy, především pak Francie. Podrobně studuje jednotlivé etapy, poukazuje na důležitost církve, sleduje vývoj školství a zdravotnictví. Poslední část práce je věnována novým trendům v oblasti pěstounské péče ve Francii. V závěru práce porovnává otázku pěstounské péče ve Francii a v České republice.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, chůva/kojná (mateřská asistentka), rodičovská odpovědnost

Abstract

The thesis analyzes the historical development of substitute family care and protection of the childhood from its beginnings to the 21st century in Europe, especially France. The thesis studies each period, points to the importance of the Church and follows the development of education and health care. The last part is dedicated to new trends in foster care in France. The conclusion compares the issue of foster care in France and the Czech Republic.

Key words: alternative family care, foster care, nurse, parental responsibility

Il faut parfois se séparer pour ne pas se perdre.
Někdy je potřeba rozdělit se, abychom se neztratili.

Myriam David

Obsah

1.	Úvod a definice cíle	- 8 -
2.	Slovník klíčových pojmů – české a francouzské definice	- 10 -
3.	Obecná kapitola – vztah matky a dítěte v proměnách času	- 15 -
4.	Historický vývoj pěstounské péče v Evropě	- 19 -
4.1.	Počátky náhradní rodinné péče – do konce 16. století	- 19 -
4.2.	Renesance a nástup osvícenství – 17. století až 18. století	- 20 -
4.3.	Konec 18. století až druhá polovina 20. století	- 25 -
4.4.	Vývoj od roku 1950-1980	- 27 -
5.	Pěstounská péče dnes	- 32 -
5.1.	Sociální politika ve Francii	- 32 -
5.2.	Jak se stát pěstounem	- 37 -
5.3.	Nový pohled na problematiku pěstounské péče	- 39 -
5.3.1.	Pěstounská péče starších osob a osob s psychiatrickou poruchou	- 39 -
6.	Pěstounská péče v České republice	- 45 -
7.	Komparace pěstounské péče ve Francii a v České republice	- 49 -
8.	Zobecnění a závěr	- 51 -

1. Úvod a definice cíle

V dnešní společnosti čelí rodina mnoha změnám a transformacím. Od dob průmyslové revoluce v 19. století prošla řadou změn: tradiční rodina se rozpadá, důraz je kladen na jednotlivce, počet neúplných rodin stoupá, rozvod se stal běžnou součástí našich životů. Zároveň vzniká čím dál tím více rodinných soužití, které neodpovídají tradičnímu modelu rodiny. Pěstounská péče je jednou z těchto alternativ.

Ve Francii se v roce 2013 hojně mluvilo o sňatku homosexuálních párů, což posléze vyvolalo i polemiku nad adoptí dítěte rodiči stejného pohlaví. Katolická část obyvatelstva se bouřila, pro tradičně smýšlející Francouze je adopce rodiči stejného pohlaví nemyslitelná. Zároveň se ale ve Francii o homosexualitě hovoří mnohem otevřeněji než v České republice. Česká společnost je velmi silně ovlivněna komunistickou minulostí, kterou francouzská společnost neprošla. Ve Francii je Česká republika stále viděna jako bývalý stát východního bloku, jako jedna z postkomunistických zemí. Francie je jeden z vyspělých západních států, který je v otázce pěstounské péče několik let v předstihu před Českou republikou. O profesionální pěstounské péči v České republice začínáme veřejně hovořit před několika lety.

Rozhodla jsem se studovat historický vývoj pěstounské péče na území Francie, abych byla schopná kriticky zhodnotit její dnešní fungování. Zároveň jsem se zaměřila na porovnání pěstounské péče ve dvou kulturně a historicky odlišných kontextech: v českém a ve francouzském. Ve své práci jsem hledala společné prvky těchto dvou systémů, jejich rozdílnosti a odlišnosti. Některé fungující modely ve Francii bych ráda přiblížila českému čtenáři, z řad studentů sociálních věd nebo vědeckým pracovníkům.

Celou práci jsem zařadila do historické posloupnosti, která je důležitá pro pochopení dnešní situace. Ve své práci hovořím o vývoji ochrany dítěte, o formách náhradní rodinné péče od konce středověku až po současnost na území Francie. Nejvíce mne ovlivnila kapitola, která hovoří o pěstounské péči dnes. Pomohl mi k tomu také devítiměsíční studijní pobyt v Bordeaux, kde jsem měla možnost hovořit s inspektorkou, která pracuje s ohroženými rodinami a dětmi. Navštívila jsem i dvě pěstounské rodiny. Jedna z nich pracovala ve státním sektoru, druhá v sektoru soukromém. Bylo zajímavé pozorovat, jak se jejich postřehy ohledně svěřených dětí lišily. Pěstounská rodina, která spolupracovala s organizací starající se o

pěstouny v neziskovém sektoru, podtrhovala výhody individuálního přístupu a větší flexibility z řad pracovníků. Druhá rodina, která spolupracovala výhradně s městským úřadem v Bordeaux (Conseil général de la Gironde), si hojně stěžovala na pomalý postup při řešení problémů se svěřeným dítětem. Oba pěstouni zmiňovali, že při řešení akutních problémů se někdy může stát, že sociální pracovnice na úřadě reagují až po týdnu.

Další z problémů, které pěstounská rodina podtrhovala, bylo, že sociální odbor privilejuje vztah dítěte s biologickou rodinou a pěstouni jsou bráni jako přechodné řešení, než bude umístěné dítě vráceno do původní rodiny. Tento přístup u pěstounské rodiny vyvolal velmi ambivalentní vztah s biologickými rodiči dítěte a z jejich vystupování byla cítit jistá nevraživost.

Výběr práce také ovlivnil život mé babičky, která se ve Francii narodila. Po smrti své matky pobývala několik měsíců u francouzské pěstounky, která se o ni starala až do jejího návratu do poválečného Československa. S paní Gais babička udržovala vztah skrz četnou korespondenci.

Při psaní této práce jsem používala jak literaturu českou, tak i francouzskou. Některé francouzské publikace, které jsem při psaní práce využívala, nebyly ještě v českém jazyce vydány. Věnovala jsem se tudíž také překladatelské práci v oblasti sociální práce.

2. Slovník klíčových pojmů – české a francouzské definice

Pěstounská péče

Česká definice:

Forma náhradní rodinné péče, kterou v ČR garantuje a financuje stát (z. 94/1963). Rozhodnutí o svěřeni dítěte do pp přísluší soudu. Soud dítě svěří do pp, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pokud osoba pěstouna poskytuje záruky řádné výchovy dítěte. K vhodnosti osoby pěstouna se pro soud vyjadřuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. (Matoušek, 2003)

Francouzská definice:

Pojmem „pěstounská péče“ rozumíme umístění dítěte, permanentně, ve dne a v noci, na určité období, v rodině, která je finančně odměňována a která zajišťuje péči a výchovu umístěného dítěte, bez toho, že by jí toto dítě patřilo. (David, 2004)

Mateřská asistentka

Česká definice

Statut mateřské asistentky, tzv. chůvy se v České republice začíná pozvolna rozvíjet. Zájemci nebo zájemkyně mohou složit kvalifikační kurz „chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky“. Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky samostatně pečuje o dítě nebo děti v soukromé domácnosti podle pokynů rodičů, kterým je za svou práci zodpovědná. (www.infoabsolvent.cz)

Francouzská definice

Francouzský zákon ze 17. května 1977 jasně vymezil statut mateřských asistentek a vytvořil z této činnosti skutečné povolání.

Termín „mateřská asistentka“ je vymezen pro ženy, jejichž povoláním je denní hlídání dětí, po dobu zaměstnání rodičů. Tyto mateřské asistentky jsou zaměstnávány a placeny buď přímo rodiči, nebo jsou zaměstnankyněmi různých zařízení pro malé děti, nejčastěji rodinných jeslí. (SIMEK-LEFEUVRE, 2014) Na mateřské asistentky se nově vztahuje francouzský zákon z 27. června 2005.

Pěstoun/pěstounka - rodinný asistent/rodinná asistentka

Česká definice

Pěstoun má povinnost o dítě osobně pečovat, přiměřeně vykonávat rodičovská práva a povinnosti. Nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti může jen v běžných věcech.“ (Matoušek, 2003)

Dítě je povinno pomáhat podle svých schopností v domácnosti pěstouna, pokud má vlastní příjem a žije ve společné domácnosti s pěstounem, je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny. (<http://www.mpsv.cz/>)

Francouzská definice

Osoba, která za úplatu přijímá do své domácnosti dítě, které není její/jeho a po určitou dobu se o něj stará. Do permanentní péče může přijmout nezletilého nebo mladého dospělého do 21 let. Rodinná asistentka/rodinný asistent sleduje psychický a fyzický vývoj umístěného dítěte, kontroluje školní docházku a jeho zdravotní stav. Rodinná asistentka/rodinný asistent společně s dalšími členy domácnosti utváří pěstounskou rodinu. Na rodinnou asistentku/rodinného asistenta se vztahuje zákon z 27. června 2005.

Rolí rodinné asistentky/rodinného asistenta není rodiče nahradit, ale pomoci jim s výchovou dítěte. (SIMEK-LEFEUVRE, 2014)

Kojenecký ústav - Pouponière à caractère social

Česká definice

Zařízení pro nejmenší děti (od narození do jednoho roku), které nemají možnost vyrůst v rodině. V ČR patří do resortu zdravotnictví. Jeho vedoucím je lékař a vychovateli v něm jsou zdravotní sestry. Kojenecký ústav má za úkol poskytovat dětem základní péči, zjišťovat jeho sociálně-právní situaci a v případě nezájmu rodičů ve spolupráci s oddělením sociálně-právní ochrany dětí zprostředkovat vhodný typ další výchovné péče. (Matoušek, 2003)

Francouzská definice

Kojenecký ústav s dětským domovem. Do zařízení jsou přijímány děti od narození do tří let, pro které není vhodná žádná jiná forma náhradní rodinné péče. Pro přijetí do tohoto ústavu musí být děti v dobrém zdravotním stavu. Děti jsou do těchto zařízení přijímány ambulantně v případě oddělení od rodičů nebo rozhodnutím soudu. V kojeneckém ústavu pracuje

pluridisciplinární tým speciálních pedagogů, zdravotních sester, sociálních pracovníků, psychologu a lékařů. (<http://annuaire.action-sociale.org/>)

Náhradní rodinná péče /výchovná péče - Placement familial

Česká definice

V ČR se tímto termínem rozumí všechny formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i „rodiny“ pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěřením do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství. Náhradní výchovná péče má tedy zásadně dvě formy – ústavní a rodinou. (Matoušek, 2003)

Francouzská definice

Opatření vztahující se na nezletilého nebo dospělého osobu, které tohoto jedince svěřuje do péče služby, zařízení nebo rodině na předem určenou dobu. Je obnovitelné. Soud může nařídít umístění terapeutické, sociální, rodinné, specializované. (<http://www.ajh.fr/>)

Sociální pracovník - Assistant social

Česká definice

Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. (Matoušek, 2003)

Francouzská definice

Sociální pracovník realizuje opatření sociální pomoci, která podporují sociální začlenění osob s různým stupněm obtíží. Tato opatření mohou také působit jako prevence před sociální exkluzí. Sociální pracovník může navrhnout vzdělávací doprovázení těchto osob. (<http://www2.pole-emploi.fr>)

Komunita

Česká definice

Společenství lidí žijících či kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě. Pokud je komunita subjektem práva, může jít o společenství soukromoprávní nebo veřejnoprávní (obecní). V širším významu se výraz používá pro komunikující společenství profesionální a zájmová (např. komunita sociálních pracovníků). (Matoušek, 2003)

Francouzská definice

Společenství lidí, které je vzájemně vázáno společnými zájmy, zvyklostmi nebo názory. (www.larousse.fr)

Rodičovská odpovědnost

Česká definice

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud. (www.zakonyprolidi.cz)

Francouzská definice

Práva a povinnosti rodičů vůči nezletilému dítěti. Rodiče při výkonu rodičovské odpovědnosti odpovídají za správu jmění dítěte a zastupují dítě v právních záležitostech. Při výkonu rodičovské odpovědnosti jsou rodiče povinni chránit bezpečnost, zdraví a mravní integritu dítěte, měli by zajišťovat jeho výchovu a umožňovat a podporovat jeho rozumový, citový a mravní vývoj a zároveň respektovat jeho osobnost. Každý z rodičů musí také přispívat na výživu, vzdělání a výchovu dítěte. Hlavním cílem je především ochrana zájmů dítěte (článek 371 francouzského občanského zákoníku/l'article 371 du Code civil)

Decentralizace

Česká definice

Rozhodování a posilování kompetencí nižších úrovní hierarchie, snižuje se počet řídicích úrovní. Ze sociologického hlediska lze tento vývoj vyhodnotit jako zkracování sociálních distancí ve všech oblastech společenské produkce. Nižší a zejména střední úrovně mnohem výrazněji než v minulosti participují na rozhodovacích procesech, z hlediska vyšších úrovní hierarchie dostávají rozhodovací procesy charakter interaktivní komunikace mezi různými úrovněmi řízení. (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996)

Francouzská definice

System státní správy. Rozhodovací pravomoc je předávána autonomním, místním, lokálním a regionální orgánům.

Soubor organizačních metod a způsobů řízení, který umožňuje přemísťovat rozhodovací pravomoc hierarchicky nižším strukturám. (www.larousse.fr)

3. Obecná kapitola – vztah matky a dítěte v proměnách času

V tradiční francouzské společnosti je pozice dítěte velmi špatná a končí mezi 10. až 12. rokem života. Dětství je potlačováno, dítě je brzy chápáno jako součást dospělého života, je velmi málo chráněno před násilím a sexuálním zneužíváním. Je celkem pochopitelné, že život dospělého měl v přírodních podmínkách větší cenu, nežli život dítěte, že se rodina zbavovala dětí „přespočetných“ a že v dobách hladu, přírodních katastrof a válek se s dítětem nakládalo jako s obtížnou přítěží. (Matějček, 1999)

Od středověku až do 17. století je rození dětí v Evropě spjato s náboženstvím. V párech se nehovoří o přání mít dítě: děti se rodí automaticky a jsou darem od Boha. Žádná žena neodmítá mateřství, neplodnost je neštěstím. O novorozeňata se starají výlučně ženy. Muž se pohybuje kolem, ale do záležitostí ohledně výchovy nemluví.

Období dospívání v tradiční společnosti neexistuje, o vývojových etapách, jak je známe dnes, se neuvažuje. Odmítání statutu dítěte napomáhá rozvinutá dětská práce. Dítě se rychle učí, protože v pracovním chodu napodobuje to, co dělají dospělí.

Smrt dítěte je běžná. Rodiče netruchlí dlouho, protože ví, že můžou mít brzy dítě nové. Dítě žije v anonymitě a je k němu přistupováno jako k „objektu“, který je možno velmi rychle nahradit.

K jisté a pozvolné změně ve Francii dochází od konce 17. století. 13. prosince 1698 vychází nařízení Ludvíka XIV. Rodiče jsou povinni posílat svoje děti do specifických školských zařízení. Nařízení Ludvíka XIV. se vztahuje na děti do 14. roku života. Školy fungují jako internáty, kde jsou děti vzdělávány mimo běžný život. Děti jsou, podobně jako „blázni“, chudí, nebo prostitutky, přemísťovány do institucionalizovaných zařízení.

Díky povinné školní docházce se mění přístup k dětem v rodinách. Rodiče se zajímají o studia svých dětí, více komunikují, rodina začíná být organizována kolem dítěte. Dítě začíná mít v rodině svou stálou pozici a stává se důležitým členem. Je mu dáváno najevo, že není nahraditelné.

V roce 1977 vychází v New Yorku kniha Edwarda Shortera: The making of the

modern family. Shorter popisuje přeměnu z tradiční rodiny na rodinu moderní. Ve své knize přichází s velmi odvážnou tezí o tom, že matkám v tradičních společnostech nezáleželo na vývoji a štěstí jejich dětí do dvou let jejich života. Pokud dojde ke smrti dítěte v nízkém věku, je to proto, že si rodiče a převážně matky nevědomě jejich smrt přály. Důkazem toho, podle Shortera, může být přísná až krutá výchova nebo to, že rodiče po smrti svých dětí tolik neprojevovali zármutek. (Shorter, 1975)

Podle Élisabeth Badinter, francouzské filozofky a feministky, mateřský instinkt neexistuje, je ale ovlivněn chápáním mateřství v celé společnosti. Ženy budou, podle Badinter, dobrými nebo špatnými matkami podle toho, jak společnost oceňuje, nebo podceňuje mateřství.

Mateřská láska je jen lidský cit. A jako každý cit je nejistá, křehká a nedokonalá. Na rozdíl od všeobecně panujících názorů možná není hluboko vepsaná do ženské přirozenosti. Při pohledu na vývoj mateřského chování konstatujeme, že zájem o dítě a oddanost k němu se buď projeví, nebo neprojeví. Něha buď existuje, nebo neexistuje. Mateřská láska se projevuje rozdílně, někdy silněji, někdy slaběji, někdy vůbec, někdy skoro vůbec. (Badinter, 1998). Mateřská láska se vždy chápe jako něco „posvátného“ a nedotknutelného a její zpochybnění je vždy těžko akceptovatelné, protože, jak hovoří autorka v doslovu k druhému vydání: „matka je v našem kolektivním nevědomí stále identifikována s Marií, symbolem neměnné, obětavé lásky. (Badinter, 1998)

Knihy Elisabeth Badinter vyšla poprvé v Paříži v roce 1980 a vyvolala bouřlivé reakce.

Protipólem k teoriím Elisabeth Badinter jsou teorie manželů Papouškových, dětských lékařů a vývojových psychologů, kteří jako první popsali pojem „intuitivního rodičovství“. Intuitivní rodičovství nadefinovali jako souhrn případů, kdy rodiče nebo jiní pečovatelé při komunikaci s kojencem nevědomě modifikují své chování tak, že je v souladu s prokázanými potřebami dítěte. (www.evalabusova.cz)

Intuitivní rodičovství označuje vzorce chování, kterými rodiče v interakci s malým dítětem modifikují své chování tak, aby mu bylo srozumitelné. Tím mu usnadňují vnímání, poznávání a komunikaci s okolním světem, a vzbuzují v něm jistotu a bezpečí při vytváření emočních vazeb. Koncept intuitivního rodičovství není odvozen ani z psychoanalytické teorie, ani z teorie instinktů. Intuitivní rodičovství je chápáno jako vrozená predispozice, podložená evoluční zkušeností celého druhu. (Dittrichová, 2008)

Podle Papouška má intuitivní rodičovství různé projevy. Nejčastějšími jevy jsou:

„pozdravení“ – nepatrný záklon hlavy, zvednuté obočí, do široka otevřené oči, otevřená ústa. (Dittrichová, 2008). Rodiče těmito projevy usnadňují dětem oční kontakt.

Dalším příkladem intuitivního rodičovského chování je tzv. na dítě zaměřená řeč, která se liší od řeči ke staršímu dítěti nebo k dospělému v řadě charakteristik: hlas je přibližně o 3 půltóny vyšší, má větší rozsah (z průměrných 6-7 půltónů se zvětšuje na dvě oktávy), řeč má pomalejší rytmus, intonace je měnlivější a přehnaná, vyskytuje se více krátkých slov, častěji jsou slova opakována, často se užívá zvolání, citoslovcí, přezdívek, řeč má dialogický ráz (rodiče na zvuky kojence hned odpovídají, pokud však dítě hned neodpovídá, počkají). (Dittrichová, 2008).

A jak je to s mateřskou láskou dnes, v 21. století?

Zdá se, že vztah k dítěti není vytvářen biologicky ani pro něj není zásadní doba porodu. Spíše se vytváří dlouhodoběji a kontinuálně. Uvědoměním si toho vztahu je pak pro někoho už objevení se dvou čárek na gravitestu, pro jiného obrázek na ultrazvuku, pro dalšího porod. Není málo ani těch, kteří v sobě objeví hluboký vztah k dítěti až po několika týdnech či měsících po porodu, a často si lidí sílu a hodnotu vztahu uvědomí až pod tíhou nějakých nepříznivých okolností, například když dítě onemocní (jedno, jestli geneticky vlastní, z dárcovských buněk nebo adoptované). (Konečná, 2012)

Ze sociálně politického hlediska se ženy v západních civilizacích dostávají čím dál tím dříve na trh práce. Termín mateřská dovolená postupně nahrazuje termín rodičovská dovolená. Zůstat doma s dítětem už není jen výsadou žen, jak tomu bylo v tradičních společnostech.

Ve skandinávských zemích je v praxi běžné, že na rodičovské dovolené se střídá muž i žena. Ve Švédsku byl termín „rodičovská dovolená“ zaveden v roce 1974 a Švédi byli první, kdo tuto formu dovolené na světě zavedli.

V roce 1974 se dosavadní systém mateřské dovolené změnil na systém rodičovské dovolené. Jasně deklarovaným cílem švédského systému je, podporovat otce, aby zůstávali doma se svými dětmi. V praxi to pak znamená, že stát dovoluje matkám a otcům, aby si upravili čas, který stráví každý z nich s dítětem podle vlastních potřeb. (www.rovneprilezitosti.cz)

Šestnáctiměsíční rodičovská dovolená garantuje dva měsíce pro druhého partnera většinou otce – (pappa months), která propadne, pokud ji druhý partner nevyužije. Tyto 2 měsíce jsou zahrnuty v 16 měsíční rodičovské dovolené. Otec má navíc speciální právo využít 10 dní extra rodičovské dovolené pappa days současně s matkou v období prvních 60 dnů mateřské

dovolené, tedy kolem porodu a v šestinedělí. 60 dní je rezervováno pro matku a 60 pro otce, zbytek si mohou mezi sebou volně rozdělit. (www.rovneprilezitosti.cz)

V České republice o rodičovské dovolené stále více hovoříme, za jeho prosazování se angažuje například ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová-Tominová. V jednom ze svých prohlášení uvádí: „Nejde o nařizování, ale o debatování jednoho z námětů opatření, která by měla pomoci k lepšímu sladění rodinného a profesního života v případě žen a lepšímu sblížení otců s dětmi v případě mužů. Nechce nic rovnou zavádět a nikomu nic nařizovat. Uvidíme, zda by to mohlo v České republice fungovat jako v některých evropských zemích. Třeba se ukáže, že je to pro nás příliš moderní.“ (www.ceskatelevize.cz)

Otázkou ale zůstává, co znamená být dobrou nebo špatnou matkou. Je špatná matka ta, která chce brzy po porodu nastoupit do práce? Je naopak dobrá matka ta, která zůstává „nepřiměřeně“ dlouhou dobu s dítětem na mateřské dovolené? Pokud se matka nestará o své dítě a neposkytuje mu dostatečnou citovou, ale i zdravotní péči, znamená to nutně, že nemá své dítě ráda a nemá vyvinutý mateřský instinkt? Na tyto otázky pravděpodobně nenalezneme jednoznačnou odpověď.

Co ale jisté je, že zajištění ochrany a práv dětí, je povinností celé společnosti, garantem této ochrany je stát. Dětem jsou zaručena práva bez ohledu na původ, zdravotní postižení, postavení dítěte nebo jeho rodičů. Stát zajišťuje dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho, bere přitom ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Je doporučeno vytvořit komplexní hodnocení rodinné situace a zapojit všechny nástroje sociální práce pro zajištění potřeb dětí. (www.mpsv.cz)

Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče zajišťuje ochranu a práva ohroženého dítěte. Je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. (Matějček, 1999). Jeho historickému vývoji se budu věnovat v následujících kapitolách.

4. Historický vývoj pěstounské péče v Evropě

4.1. Počátky náhradní rodinné péče – do konce 16. století

Počátky pěstounské péče můžeme pozorovat již v dobách starověkého Říma. Podle dávného mýtu byli Bratři Romulus a Remus odchováni divokou vlčicí. Posléze je našla rodina pastýře a vychovala až do jinošských let. V této podobě ale o pěstounské péči nemůžeme hovořit tak, jako ji chápeme dnes. Nemocné, hendikepované, nebo nechtěné děti byly často zabíjeny, odkládány, popřípadě se jich někdo ujal. Některé z nich se staly otroky. K rozvinuté středověké praktice zbavování se nechtěného dítěte byla vražda. Matky mohly své děti zabít velmi krutým způsobem. Nechtěné děti byly nalézány zmrzačené v lesích, v tom lepším případě mohly být adoptovány. Některé z nich byly prodány, byly využívány k dětské práci nebo loupežným přepadením.

Zakládání zařízení pro zdravotně nebo mentálně znevýhodněné se objevuje s rozšiřováním křesťanství. Křesťanští vládci Byzancie zakládali velké množství ústavů, např. brefotrofium – zařízení pro odložená novorozeňata a nemluvnata, nebo orfanotrofium – sirotčinec pro starší opuštěné děti nebo pro děti, které ztratily rodiče. (Pospíšil, 2002)

Od roku 381 se mají biskupové postarat, aby u diecéze došlo k rozvinutí péče o chudé a trpící. Péči o sociálně znevýhodněné není v gesci státu, tuto roli přijímá výhradně církev. Na konci 4. století vzniká Apoštolská konstituce, která definuje základní úkoly biskupa na poli charity. Je v ní obsažena např. pomoc vdovám a sirotkům, rozdělování almužen, péče o nezaměstnané, „sytit hladové a odívat nahé“. Biskup pochopitelně nemohl zastávat všechny tyto funkce osobně, a tak se začaly poměrně záhy objevovat diakonie, které biskup řídil a spravoval. (Pospíšil, 2002)

Od 11. století vznikají tzv. špitály, útulky pro nemocné, přestárlé, nebo chudé. Špitály vznikaly při klášterech a pracovali v nich mniši a řeholnice. Jejich zakládání souviselo s vývojem rytířských řádů. Např. Lazarité se zabývali péčí o malomocné, zřizovali leptosária po celé Evropě a Malé Asii. Vedle toho jsou zřizovány laické charitativní iniciativy, např. Antonité, kteří se věnovali ošetřovatelskému vlivu ve velkých špitálech. Ve 12. a 13. století vznikají žebrařské řády Dominikánů a Františkánů, které se dlouhodobě zabývaly charitativní činností. Jeden z prvních evropských městských sirotčinců byl založen v 15. století ve Florencii. Jedná

se o „Spedale degli Innocenti“, neboli „Nemocnice neviňátek“. V roce 1419 ho začal stavět architekt Brunelleschi. V roce 1445 byli do Nemocnice neviňátek přijímáni první klienti.

V roce 1536 zakládá Margueritte z Valois „Enfants-Dieu“, zařízení při kostelích, ve kterých se shromažďovaly odložené nebo opuštěné děti. Děti byly krmené na místě chudými kojnými/chůvami, které dostávaly za výkon této služby malý příspěvek (jedná se o první zmínku odměňování kojných v historii pěstounské péče ve Francii). Dětem se v těchto zařízeních říkalo „červené děti“ podle barvy jejich oděvu. Kojné, které do tohoto zařízení docházely, byly kontrolovány a musely mít potvrzení od kněze vesnice, ve které žily. Některé z nich si mohly odložené dítě vzít s sebou domů na venkov v případě, že neměly dítě vlastní, nebo bylo-li jejich dítěti více než sedm měsíců.

Nemocnice v Lyonu, la Trinité (Trojice), shromažďuje starší kočovné děti, kterým se snaží pomoci v sociálním začlenění. Děti umísťuje do učení k řemeslníkům. Často se ale stává, že děti utíkají, shromažďují se v tlupách, nebo si přivydělávají žebrotou. Příkladem tomu může být příběh Olivera Twista, který Dickens publikuje formou fejetonů o několik století později.

Podle Matějčka (Matějček, 1999) můžeme za první formy náhradní rodinné péče považovat institut kojných: Kdykoliv se v některé evropské zemi společnost ekonomicky povznese natolik, že se vytvoří tzv. vyšší třída, ideál ženské krásy se nesnáší s těhotenstvím, porodem a kojením dítěte. Zatímco těhotenství a porodu se nelze vyhnout, pokud chce mít pár vlastní potomky, lze koupit za peníze či za jiné materiální výhody osobu, která dítě odkojí. S institucí placených kojných se můžeme setkat ve starověku v řeckých městských státech stejně jako v Římě. Tam se kojné shromažďovaly pod sloupem zvaným Columma Lactaria a nabízely své služby manželkám patriciů. Kojné a chůvy patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů ve středověké Evropě. Velmi často se stávalo, že byl systém zneužíván. Chůvy si například braly do péče více dětí, o které se posléze nestaraly a děti předávaly cizím lidem nebo je opustily.

4.2. Renesance a nástup osvícenství – 17. století až 18. století

Jednou z prvních iniciativ veřejné péče o dítě je program Svatého Vincenta de Paul. Ten založil v Paříži, v roce 1638, Dobročinný spolek na ochranu nalezených dětí (L'oeuvre Des Enfants Trouvés). (in Aktuální otázky náhradní rodinné péče). Kromě dobročinného

spolku vytváří svatý Vincent také propracovaný systém pomoci opuštěným dětem a jejich matkám. Snaží se o to, aby byly udávány matky, které špatně zachází nebo týrají své děti. Snaží se také snižovat dětskou úmrtnost.

Ve Francii v období renesance posílaly městské rodiny svoje děti na venkov k chůvám. U nich zůstávaly dva roky v nuzných podmínkách. Hodně dětí tak zemřelo. Záznamy totiž dokládají, že přežití bylo spíš výjimkou než pravidlem. (Matějček, 1999) Kritika zvyku používat služeb nájemných kojných byla v polovině 18. století opravdu opodstatněná: podle zpráv policejního ředitele Lenoira bylo z 21000 dětí, které se v Paříži ročně narodily, kojeno svou matkou pouze 1000. Dalších zhruba 1000 dětí bylo živeno kojnou, která docházela do domu rodičů. Ostatní byly odesílány na venkov k nájemné kojné. (Badinter, 1981)

Svatý Vincent proto propracovává systém pěstounské péče u chův na venkově: chůvy jsou kontrolovány a pravidelně odměňovány. Vytváří první formu občanského průkazu. Opuštěné děti dostávají speciální náramek a „obojek“, který jim zajišťuje oficiální identitu. Díky náramku mohou být děti identifikovány a mohlo být kontrolováno, že nebyly zabity, nebo prodány. Děti zůstávají v pěstounských rodinách u chův několik let. Když jsou toho schopné, pomáhají s prací své náhradní rodině (např. práce na statcích, polích atd.). V této době se o opuštěné děti starají nejchudší chůvy z venkova.

V odborné literatuře se objevuje status ženy, která se pod patronátem policie stará o agendu chův, tzv. „recommandresse“. (David, 2004) O rozšíření této praxe svědčí i to, že již roku 1715 byly královským nařízením zřízeny ve velkých městech (Paříž, Lyon, Marseille) kanceláře, které se zabývaly zprostředkováním služeb nájemných kojných (Lebrun, 1975). V Paříži v té době fungovaly čtyři takové kanceláře. Soukromé osoby si na tomto místě mohly zajistit chůvu nebo služebnou. Chůvy se nestaraly pouze o opuštěné děti, ale i o děti z bohatých francouzských rodin. Důvodů, proč jsou děti z bohatých rodin posílány ke kojným, je hned několik. Některá francouzská města jsou přelidněna a znečištěna a život ve městě může být pro dítě nebezpečný. Zároveň v této době převládá ve francouzské společnosti názor, že dítěti může jen prospět pít mléko od dobře stavěné, zdravé venkovanky. Kanceláře sice umožňují kontrolovat pohyb novorozenců na území Francie, jsou ale také kritizovány. Lous Sebastien Mercier zmiňuje: „Zprostředkovatelskou kancelář pro děti potřebující kojnou lze označit pouze za trh s lidským

mlékem. Mnoho žen sem přichází prodávat svá prsa. Nikde moc a potřeba peněz nevystavují lépe jejich osudový despotismus než na tomto místě, kde lze vidět pobíhat tolik žen, jejichž ňadra jsou naplněna mlékem, hledajíc děti, které nemají.“ (Mercier, 1994)

O špatném zacházení s dětmi u nájemných kojných ale svědčí i řada soudních žalob, podaných ve druhé polovině 18. století. Většinou rodiče žalují kojnou, že se špatně starala o svěřené dítě. To vzhledem k zanedbané péči zemřelo buď ještě před návratem do rodičovského domu, nebo brzy po něm (Farge, 1994).

Institut kojných byl na začátku 17. století kritizován i Janem Amosem Komenským: „Čím víc se ten neřád rozmohl, tím méně sluší k němu mlčení. Pravím tedy, že takové dítek od matky odsazování a cizím mlékem vychovávání jest 1. čelící Bohu a přirození, 2. škodlivé dítkám, 3. škodlivé matkám samým, 4. počestnost vyvracující.“ (Komenský, Informatorium školy mateřské, 1632) Komenský přichází i s teorií, že dítě, kojené kojnou, mlékem přijímá její vlastnosti. Matějček také zmiňuje, že v prostředí rodiny kojné byla mnohem větší pravděpodobnost zanedbávání dítěte a jeho psychické deprivace. (Matějček, 1999)

Dle deklaráce z 20. ledna 1715 jsou ženy starající se o agendu chův. Tzn. „recommandaresses“ povinné prezentovat svůj rejstřík chův na komisariátu policie. Začínají být regulované výplaty, hygienické podmínky a počet dětí v pěstounských rodinách. Chůva/kojná musí ve své domácnosti zajistit kolébku a její vlastní dítě nesmí být mladší sedmi měsíců.

V roce 1769 bylo založeno první Generální ředitelství pařížských chův, pod patronátem policie. Je vedena korespondence s chůvami, jsou vyžadovány zprávy o vývoji dítěte. Chůvy jsou placeny jen do šesti let věku dítěte, mohou si ho ponechat déle, ale na vlastní náklady. V této situaci jsou pak umístěné děti často vystaveny nucené práci, vzniká nebezpečí zneužívání dítěte, riziko týrání. (in Aktuální otázky náhradní rodinné péče) Jedná se o první oficiální místo, které slouží jako prostředník mezi chůvami a rodinami, které si za pěstounskou službu platily. Chůvám je placeno jeden měsíc dopředu.

V roce 1761 je prodloužena doba placené pěstounské péče u čerstvě narozených dětí do šestého roka života. Chůvy si mohou ponechat dívky i déle, ale na vlastní náklady do 12. roku, chlapce do čtrnácti let. Placené kojné a chůvy existují nadále. Dostává se jim však úředního názvu „pěstounů“. Kromě soukromé iniciativy se tu ovšem angažuje už i stát se svými úředními orgány. Dítě – tentokrát z nalezince, stejně jako dříve z rodiny – brzy po narození odchází ke kojné na venkov, do poměrů ekonomicky a hygienicky „ubohých“ a

pobývá tam, ne už dva roky, nýbrž šest let (Matějček, 1999).

Na začátku 18. století byla přijata série upravujících a legislativních nařízení, které měly zamezit zneužívání pěstounské péče. Chůvy musely mít certifikát od faráře vesnice, ve které žily, musely uvádět svoje osobní údaje, věk, nebo stáří vlastního dítěte.

V průběhu 18. století došlo ve vyšších společenských kruzích ve Francii ke značné degradaci sociální role ženy jako manželky a matky. Vedení domácnosti a péče o děti nepřinášely ženám náležité společenské ocenění. Největší společenskou realizaci nabídli ženám z francouzských privilegovaných vrstev salon, kde jako tzv. múzy zaujímaly místo v centru dění. Jejich čilý společenský život ale odsunul poněkud do pozadí jejich starost o domácnost a péči o děti. Právě tento velký nezájem o rodinu se stal jedním z předmětů kritiky jednoho z nejslavnějších francouzských filozofů osvícenství – Jeana Jacquesa Rousseaua. Ten ve svých dílech, hlavně v pedagogickém spise *Emil, čili o vychování*, v románu *Julie čili Nová Héloisa* a v autobiografii *Vyznání*, představil nový ideál ženy jako pozorné matky a manželky, oddané plně svému manželovi (Diewoková, 2001).

Rousseau položil základy pedagogické psychologie a sociální pedagogiky. Zdůrazňoval důležitost samostatné aktivity dětí, jejich svobodného projevu a zastával soulad s přírodou. U Rousseaua je paradoxem, že jeho vlastní děti vyrůstaly v sirotčinci, a tak můžeme spekulovat nad autenticitou jeho teorií.

Období osvícenství je obdobím velkých změn. Ústavy a útluky pro sociálně slabé se transformují a nespádají od této chvíle pouze do gesce církve, ale i měst. Jsou podporovány donátory, zlepšuje se i jejich kvalita. Do té doby velká ústavní zařízení sužovala vysoká úmrtnost. Transformace ústavů souvisí se zavedením povinné školní docházky.

Ve Francii je povinná školní docházka založena na principech Velké Francouzské revoluce. Francouzská Ústava říká, že je: „Povinností státu zajistit školství, které bude zdarma, pro všechny a laické na všech úrovních a stupních vzdělávání.“ [online]. Povinná školní docházka je ve Francii zavedena zákonem z 28. března 1882, je povinná od šestého roku života pro francouzské děti i pro děti cizinců žijících na území Francie. V roce 1959 byla povinná školní docházka prodloužena z původních 13 let na 16. Rodiny mají také možnost děti vzdělávat v domácím prostředí, musí k tomu ale mít povolení.

„Většina národů, právě jako lidé jsou učenliví jedině v mládí, stanou se nepolepšitelnými, když zestárnou. Jakmile zvyky jsou ustáleny a předsudky zakořeněny, je nebezpečným a marným podnikem, chtít je napravit.“ (Rousseau, 1910) S výchovou se tedy musí začít co nejdřív. Rousseau tvrdí, že lidé musí být vychováváni a pokud by neměli rodiče, nestali by se vůbec lidmi. Chce vychovat člověka přirozeného a svobodného. Prvním a základním úkolem matky po narození dítěte je podle Rousseaua kojení. V osvícenství bylo na toto téma napsáno mnoho lékařských spisů. Téměř všechny tvrdí, že dítě pomocí mléka nasává vlastnosti matky, ať už jsou dobré nebo špatné. „Je lepší když dítě saje mléko zdravé kojné, než mléko zkažené matky.“ (Rousseau, 1910)

Kromě Jeana Jacquese Rousseaua ovlivnil období osvícenství také švýcarský pedagog Johann Heinrich Pestalozzi. Do povědomí společnosti se dostal hlavně díky svým revolučním pedagogickým spisům, které mu přinesly proslulost a vliv na pedagogické myšlení a rozvoj školství v Evropě i ve světě. Nelze opomenout ani jeho pokusy převést teoretické ideály do pedagogické praxe prostřednictvím výchovných ústavů. Ústavy v Neuhofu, Stanzu, Yverdonu a Burghofu, jež založil a spravoval prakticky celý svůj život s obrovským nasazením a odhodláním, si získaly početné příznivce mezi všemi vrstvami tehdejší společnosti a staly se současně inspirací pro Pestalozziho následovníky. V průběhu 19. století se zájem o Pestalozziho pedagogické myšlenky projevil v zakládání výchovných ústavů pro děti po celé Evropě (Kiehlborn, 2006).

V roce 1774 začal na svém statku v Neuhofu shromažďovat sirotky a žebráky, aby je naučil pracovat, číst, psát, počítat a modlit se. Pod jeho ochranou a péčí se měli z těchto dětí stát samostatní a dobří lidé. V té době obětoval poslední prostředky na udržování ústavu a sám žil stejně nuzně jako jeho chovanci. Brzy se však dostal do finančních problémů a ústav byl nakonec zrušen (Kiehlborn, 2006).

Na jaře roku 1798 založili Francouzi ve Švýcarsku Helvétskou republiku. Nová republikánská vláda umožnila Pestalozzimu zřídit ve Stanzu výchovný ústav pro osiřelé děti v důsledku válečných událostí a Pestalozzi se ujal tohoto úkolu s láskou a plným nasazením všech svých sil. Byl to téměř úkol nadlidský. Sám se staral o 50 až 80 dětí, aby je zbavil špíny, hladu a zdivočelosti, byl současně jejich otcem i matkou. (Cipro, 2002) Ústav fungoval jen pět měsíců, poté byl přebudován na vojenský lazaret a Pestalozzi musel své děti a Stanz opustit. Pestalozzi se brzy na to znovu ujal vychovatelské práci, tentokrát v Burgudorfu, kde v říjnu roku 1800 otevřel vlastní ústav na zámku, který mu dala vláda k dispozici. I zde mu byly svěřeny zpustlé děti shromážděné z oblastí, jimiž prošla válka, a Pestalozzi měl novou příležitost pokračovat v práci, kterou tak nadějně započal ve Stanzu. (Cipro, 2002)

V následujících letech se stal Burghof pedagogickým centrem, ale s koncem Helvétské republiky roku 1803 byl i tento projekt ukončen. (Kiehlborn, 2006)

4.3. Konec 18. století až druhá polovina 20. století

V průběhu Velké francouzské revoluce, v roce 1793, je uzákoněna povinnost státu pečovat o opuštěné děti. Od konce 18. století dochází k politické, ekonomické, zdravotnické i sociální evoluci. Ochrana dětí už není zajišťována pouze charitou, tzv. církevními organizacemi, ale je také svěřena do gesce národní sociální politiky. Hovoříme o tzv. „ochraně dítěte v nebezpečí“ (assistance à l'enfance en danger).

Začíná se také hovořit o tzv. „placement“, což znamená „umístění, umístování“. V každém departementu Francie je zřízená kancelář „d'Assistance publique“, tzv. kancelář veřejné pomoci, podpory, asistence. V druhé polovině 20. století je tato instituce přejmenována na „L'Action sociale“, tzv. sociální činnost, aktivitu. V departementu Seiny je zřízena centrální administrativní kancelář, která řídí všechny zbylé kanceláře veřejné asistence po celé Francii.

Centrální kancelář v departementu Seiny má v gesci tzv. *sběrný* (dépôts) a *agentury*, nebo centra, která kontrolují umístění dětí v pěstounské péči u chův na venkově. Sběrný, jsou místa, kam jsou umístovány děti v urgentních případech. Sídlo sběrných míst je v hospicích, tzv. při kostelích a církevních institucích. Na toto místo mohou rodiče nechtěné děti odkládat 24 hodin denně (podoba dnešního baby-boxu). Agentury, nebo centra, která kontrolují umístění dětí u chův na venkově, mají svého ředitele. Ten dohlíží na to, zda jsou děti u chův dobře živeny, zda je o ně dobře postaráno a nejsou zneužívané. Kontrolováno je také, jestli jsou děti vzdělávány a chodí do školy. (David, 2004)

V tomto období se rozvíjí zdravotnictví. Jsou zřizovány, nebo posilovány služby, jako je „veřejná kancelář sociální hygieny“ nebo služba „ochrany mateřství a dětství“. Tyto služby se starají o prevenci v souvislosti s tehdejšími nemocemi jako tuberkulóza, rachitida, pohlavně přenosné choroby. Jsou nově zřizována sanatoria a dětské jesle s nočním režimem. Začínáme také hovořit o umístování dětí do náhradních, pěstounských rodin z důvodu nemoci rodičů (placement familiaux sanitaires).

Zdravotní sestry a sociální pracovnice dochází do těch nejchudších rodin a jejich členy povinně očkují. V nejchudších vrstvách je hojně rozšířen alkoholismus a tuberkulóza. Zde

můžeme hovořit o prvních formách depistáže. Pokud je ohroženo zdraví dítěte, může být umístěno do pěstounské rodiny k chůvě na venkov. Chůva je pravidelně kontrolována státem.

V této době dochází ke změně optiky ve výchově dětí. Rodiče už nemohou nechat své děti bez dozoru a bez lékařské péče v případě nemoci. Stát je spoluzodpovědný za výchovu dětí. Umístování dětí do náhradních rodin je povinné, v případě nefunguje-li rodina vlastní. Děti mohou být odebrány ze svých biologických rodin i přes nesouhlas rodičů. Mají-li vlastní rodiče tuberkulózu nebo jsou závislí na alkoholu, dítě je ihned z rodiny odebráno. Hlavní ideou je ochránit dítě před nemocí a špatným zacházením.

Veřejná asistence (l'Assistance publique) rozšiřuje svou klientelu. Už se nestará pouze o opuštěné děti a sirotky, ale také o dočasně umístěné děti, jejichž rodiče se o ně nemohou po určitou dobu starat. Děti jsou umístované do rodin na venkově, kde jsou prakticky adoptované chůvami, školou, nebo vesnicí. Bývají často nepozorné při vyučování, ruší a jsou místní komunitou obviňovány z krádeží. Často se proto vrací zpátky do „sběrného místa“ (dépôt) při kostele. Hodně dětí onemocní, nebo je hospitalizováno. Ty, které přežijí, jsou umístěny k nové chůvě v jiné části Francie. Stává se ale velmi často to samé: místní komunita dítě nepřijme, a proto se vrací zpátky do hospicu. Umístované děti jsou snadno rozpoznatelné: nosí náhrdelník s identifikačním údajem a modrý kabátek.

Myriam David (2004) zdůrazňuje důležitost veřejné asistence od konce 18. století. Zajišťuje a hlídá pohyb všech opuštěných dětí nebo sirotek na území Francie. Kontroluje, aby se děti neztrácely nebo nebyly prodávány.

Po druhé světové válce se silně zvýšila dětská úmrtnost. Velká část dětské populace byla nemocná a podvyživená, některým dětem rodiče během války zemřeli. V ulicích je mnoho nezajištěných dětí. Některé státy, jako Švýcarsko a Švédsko přijímají válečné sirotky do dětských jeslí, dětských domovů, nebo pěstounských rodin. Děti zůstávaly v zahraničí několik měsíců, než se jejich zdravotní stav zlepšil, nebo než dali rodiče ve Francii do pořádku bytové podmínky.

V této době umísťují děti k chůvám nebo babičkám na venkov i mladé páry, které postihla krize s bydlením po druhé světové válce. Za tuto službu si platí. Děti jsou od svých rodičů odtrženy, vídají se zřídka. Rodiče doufají, že si své děti vezmou zpátky, až dají situaci do pořádku a děti budou připravené zahájit povinnou školní docházku.

Svobodné matky také využívají pěstounskou péči. Cestují za prací a za chůvu si platí. Často žijí v iluzi, že se k dítěti jednoho dne vrátí, většinou se ale dítě po nějaké době ocitá na

„sběrném místě“ při kostele jako sirotek a je matkou zapomenuto.

Po druhé světové válce začínáme ve Francii hovořit o institucionalizaci sociálních, zdravotních a školských služeb. Vznikají specializovaná zařízení, např. internáty pro děti státních zaměstnanců. Děti v těchto zařízeních mohou strávit několik měsíců, ale i celé dětství. Dále pak vznikají jesle pro děti, jejichž rodiče trpí tuberkulózou, zařízení pro diabetiky a epileptiky.

Děti byly do těchto zařízení umisťovány podle věku a typu zdravotního postižení. Dnes proti takové segregaci a stigmatizaci francouzský sociální systém bojuje. Po druhé světové válce byla snaha ze strany státu najít to nejlepší řešení, jak dítě vyléčit a najít mu vhodné prostředí ve specializované instituci.

Největší rozvoj v institucionalizované péči nastává mezi rokem 1950 a 1960. Velké budovy soukromých majitelů jsou odkupovány veřejnými institucemi a přetvářeny např. na dětské domovy. V této době je dobrý sociální pracovník ten, který má za sebou co nejvíce umístění dětí do institucionální péče. Často ale nemají sociální pracovníci jinou možnost, než dítě umístit do dětského domova a ulehčit tak situaci chudým matkám bez bytového zázemí. (David, 2004)

4.4. Vývoj od roku 1950-1980

Dobrý vývoj dítěte je závislý na naplňování jeho potřeb, a naplňování potřeb je závislé na tom, zda je tu osoba připravená a schopná se úkolu ujmout. Definovali jsme, že rodičovství stojí na dvou (či třech) pilířích: genetických (a biologických) vazbách a právních aktech. Ani jedno ani druhé ovšem není zárukou dobrého vztahu rodič – dítě, tedy dobrých perspektiv pro obě strany. (Konečná, 2012)

Období padesátých let 20. století z psychologického hlediska ovlivňují práce Johna Bowlbyho. (Bowlby, 2010) Jeho teorie ověřovala Mary Ainsworthová, která na základě pozorování dětí a matek v experimentální situaci položila základy kategorizace typů vztahové vazby. (Lečbych, Pospíšilíková, 2004). Mary Ainsworthová (1978) popsala vztahovou vazbu v tzv. Strange situation. Strange situation spočívá v opakované separaci dítěte od primární pečující osoby a s tím souvisejícím příchodem osoby cizí. Ainsworthová se svým týmem

pozorovala, jak bude dítě reagovat na odloučení od matky a jak bude reagovat na přítomnost cizí osoby. Na základě svého experimentu definovala čtyři typy vazeb:

1) Jistý typ vztahové vazby (Secure Attachment), kategorie B

Děti s touto vazbou by se daly charakterizovat jako veselé, oblíbené, kreativní, schopné spolupráce a přizpůsobení se. (Hašto, 2005) Oproti ostatním klasifikovaným skupinám jsou to děti daleko více pozitivní, méně úzkostné a nekonfliktní ve svém chování ke svým matkám. (Ainsworth 1978) S matkou pečující osobou jsou v harmonii, kooperují s ní, jsou ochotné vyhovět matčině žádosti či příkazu a to díky tomu, že matka potřebám dítěte naslouchá a včas a přiměřeně na ně reaguje. Pro děti s jistou vazbou je matka, její blízkost a tělesný kontakt zdroj bezpečí a útěchy, proto ji používají (pečující osobu) jako bezpečnou základnu, ze které se nebojí objevovat okolí. K nalézání řešení problémů přistupují nadšeněji, jsou vytrvalejší, konstruktivnější a nejsou tak rychle frustrovány. (Ainsworth 1978)

2) Nejistý - vyhýbavý typ vztahové vazby (Insecure-Avoidant Attachment), kategorie A

Děti s úzkostně vyhýbavou vazbou se jeví jako hostilní, mají antisociální prvky chování a izolované afekty a mají silnou potřebu sebeuplatnění. (Hašto, 2005) Svou úzkost potlačují, činí tak na základě zkušenosti, kdy jim matka věnuje pozornost pouze v případě, jsou-li hodné a nezlobí. Matky jsou vůči nim málo citlivé a nepřístupné. Pečující osoba pro ně není bezpečnou základnou, u dítěte se tedy nevyvine důvěra v pečující osobu, sebe, ani okolní svět. (Pöthe, 2001)

3) Nejistý – ambivalentní typ vztahové vazby (Insecure Ambivalent Attachment), kategorie C

Děti s úzkostně-ambivalentní vazbou (odmítavou vazbou) jsou popisovány jako impulzivní, v napětí, s malou frustrační tolerancí anebo naopak jako pasivní a bezmocné. Mají tendenci k maladaptivnímu chování. (Kulíšek, 2000) Matka, nebo pečující osoba někdy potřeby dítěte vyslyší a uspokojí, v jiných případech je ignoruje, je nedostupná a její reakce jsou nečitelné. Tyto děti jsou při řešení problémové situace snadno frustrovány, jsou přehnaně závislé na své matce a nekompetentní problém vyřešit. Novým objektem v okolí jsou stresovány. Typickou reakcí těchto dětí jsou ambivalence, nejistota, úzkost. (Ainsworth, 1978)

4) Nejistý – dezorganizovaný typ vztahové vazby (Insecure-Desorganized Attachment), kategorie D

Nejistý – dezorganizovaný typ vztahové vazby: U těchto dětí se objevují obtížně rozlišitelné protichůdné a na první pohled zmatené prvky jednání. Součástí jejich chování je odmítání i vyhýbání. (Kulísek, 2000) Mainová a Solomon (<http://psychology.about.com>) se domnívali, že přispívajícím faktorem k tomuto typu vazby by mohlo být nekonzistentní chování vztahové figury, tedy chování, kdy dítěti nechá zažívat jak pocit jistoty, ale i pocity úzkosti a strachu. A to, že dítě pociťuje jak útěchu, tak úzkost ze strany matky, přináší dítěti zmatení. Pro děti je zvláště v průběhu separace typické, že pohyby jsou asymetrické, stereotypní, často v nich ustrnou. Výraz ve tváři bývá depresivní, zmatený či bez vyjádření jakýchkoliv emocí. Vůči vztahové figurě se jeví jako chaotické. Projevují k ní vstřícnost, o chvíli později vyhýbavost, někdy i averzi. Po návratu matky se u nich objevuje ztuhnutí a otevřený strach, někdy se poutají na cizince. (Kulísek, 2000) Bylo prokázáno, že děti s tímto typem vazby jsou často oběťmi týrání a zneužívání. Tímto se vysvětluje chaotické chování dítěte, neboť dítě v situaci ohrožení instinktivně hledá bezpečí u matky, ale zároveň jeho zkušenost říká, že právě matka je možným zdrojem nového ohrožení. Dítě je tedy v neustálém konfliktu mezi instinktivním přáním hledat bezpečí u pečující osoby a potřebou ochrany před novým ublížením z její strany. (Pöthe, 2001)

Jejich práce poukazují na důležitost prvotní vazby mezi matkou a dítětem. Bowlby (2010) postuloval, že kojeneček si tvoří tzv. hierarchii vztahových osob, k nimž se podle míry jemu hrozícího nebezpečí (strachu) navrácí. Jestliže dítě prožívá strach, má pak instinktivní tendenci vyhledávat primární vztahovou osobu, která mu může pomoci strach překonat a poskytuje mu pocit emocionálního bezpečí. Jestliže není primární osoba přítomna, vyhledává dítě sekundární vztahové osoby. (Lečbych, Pospíšilková, 2004).

Po třetích narozeninách se většina dětí dokáže cítit stále více v bezpečí i na neznámém místě s vedlejšími vazebnými postavami, např. s příbuzným nebo s učitelkou v mateřské škole. Ale i tak je takový pocit bezpečí podmíněný. Zaprvé, tyto vedlejší postavy musí být známí lidé, nejlépe takoví, které dítě poznalo ve společnosti své matky. Zadruhé, dítě musí být zdravé a nepolekané. Zatřetí, musí vědět, kde se jeho matka právě nachází, a musí mít jistotu, že s ní během krátké doby může obnovit kontakt. (Bowlby, 2010).

Bowlby se také inspiroval experimenty Harryho Harlowa, který provedl řadu psychologických experimentů s makakou rhesus, na kterých poukazoval na důležitost vytvoření primární vazby s pečující osobou. Harlow se domnívá, že mládě rhesuse „se učí citovým vazbám k nějaké konkrétní matce (k matce s velkým M)“ v průběhu jednoho nebo dvou týdnů života (Bowlby, 2010).

V českém prostředí vychází v roce 1963 kniha Psychická deprivace v dětství profesora Langmeiera a Matějčka. „Deprivace“ značí ztrátu něčeho, strádání nedostatkem uspokojení nějaké důležité potřeby. V případě „psychické deprivace“ jde výlučně o nedostatečné uspokojení základních potřeb duševních. Tento jev se někdy označuje jako „psychické hladovění“ (Langmeier, Matějček, 2011).

Před rokem 1958 se daly v psychoanalytické a jiné psychologické literatuře najít čtyři hlavní teorie o podstatě a počátku dětské připoutanosti. Jsou to:

- 1) Teorie vypočítavé lásky (Cupboard-love theory). Důsledkem připoutávání se dítěte k matce je podle této teorie fakt, že je matka zdrojem fyziologického uspokojení dítěte. Jedná se o potřeby potravy a tepla.
- 2) Teorie primárního sání objektu (Primary Object Sucking). Dítě má v sobě již od narození zakódováno orálně si přivlastňovat prs. Postupem času se novorozenec naučí, že je-li přiložen k prsu, je tam přítomná rovněž matka, a tak navazuje kontakt také s ní.
- 3) Teorie primárního upnutí k objektu (Primary Object Clinging). U novorozenců je vrozený sklon být v kontaktu s lidskou bytostí. V tomto smyslu zde existuje potřeba nezávisle na potravě.
- 4) Teorie primární touhy po návratu do dělohy (Primary Return-to-Womb Craving). Novorozencům se nelíbí, že byli vyhoštěni z dělohy, a chtějí se vrátit zpět (Bowlby, 201)

Přestože dnes všichni souhlasí s empirickým zjištěním, že během dvanácti měsíců si všichni novorozenci vytvoří silné pouto k mateřské postavě, nepadá shoda ohledně toho, jak rychle pouto vzniká, jakými procesy se udržuje, jak dlouho přetrvává a jakou plní funkci (Bowlby, 2010, s. 160).

A jak to v 60. letech ve Francii vypadalo v praxi? Odhadujeme, že v roce 1960 se v péči „Aide sociale à l'enfance“, sociální pomoci dětem (předtím l'Assistance publique) nacházelo zhruba osm set tisíc dětí. Sociální pomoc dětem ale neudává přesná čísla, jednotlivé případy dětí jsou považovány za důvěrné, jedná se proto o hrubý odhad. Příslušné orgány dohlížejí na to, aby byly instituce jako dětské domovy stále plné. Umístování dětí do velkých zařízení bylo v této době to nejlepší možné řešení. (David, 2004) V ústavech se nachází děti, u kterých není přesně určeno, jak dlouho budou v zařízení pobývat. Časté je také přemístování dítěte z jednoho zařízení do druhého, nebo od jedné chůvy k druhé. Rodiče velmi málo navštěvují svoje děti. Chůvy a zaměstnanci velkých zařízení tvrdí, že tyto návštěvy by mohly dítě rozrušit. Rodiče jsou od svých dětí separováni. Zařízení vypadají zvenku velmi luxusně, ale reálný život dětí uvnitř je monotónní. Dětem chybí vycházky ven nebo různé zájmové kroužky. V jeslích jsou děti přivazovány k postelím, o děti se stará několik zaměstnanců velmi neosobním způsobem. Toto zacházení vyvolává u dětí poruchy chování, psychotické stavy a neschopnost začlenit se ve školním prostředí. (David, 2004)

5. Pěstounská péče dnes

5.1. Sociální politika ve Francii

Struktura a organizace

Francie je stát administrativně rozdělen na regiony (celkem 27), které se dále dělí na departementy (celkem je jich 101, 5 jich je v zámoří). Departementy se dělí na arondismenty (arondissement), které se dále dělí na kantony (canton). Nejmenší administrativní jednotkou jsou samosprávné obce (commune), hlavou samosprávné obce je starosta.

Každý departement je řízen generální radou (tzv. krajskou radou, které se říká Conseil général). V čele generální rady stojí prezident generální rady (hejtman). V každém departementu se nachází odbor/oddělení ochrany dítěte. Garantem tohoto oddělení je prezident generální rady.

Krajský úřad, Conseil général, je odpovědný za sociální politiku v každém departementu Francie. Stará se o obyvatelstvo od nejnižšího věku po seniory. Všechna oddělení na úřadech pracují pomocí tzv. krajského schématu (schéma départemental), který je vydáván na několik let a podle kterého se jednotlivá oddělení řídí.

V souvislosti s ochranou dítěte a rodiny můžeme na krajském úřadě ve Francii najít několik oddělení. Tři oddělení jsou zodpovědné za tzv. Společenskou odpovědnost (Solidarité), jedná se o:

1) Krajský odbor sociální pomoci dětem (le Service départemental de L'Aide Social à L'Enfance) se nachází v každém departementu a funguje na francouzských krajských úřadech od roku 1983, kdy vznikly zákony o decentralizaci.

5. března 2007 vznikl nový zákon, který měl reagovat na nefunkčnost administrativní a soudní ochrany dětí. Před rokem 2007 byl totiž tento systém velmi komplexní a složitý (tomu je tak ale i dnes). Těžkosti při chápání systému měli jak rodiče ohrožených dětí, tak i učitelé nebo lékaři. Na tomto odboru pracují inspektoři dětí, terénní sociální pracovníci,

psychologové a sociální pedagogové.

Hlavní mise odboru sociální pomoci dětem:

- Materiální, vzdělávací, psychologická podpora nezletilým a jejich rodinám nebo nositelům rodičovské zodpovědnosti
- Pomáhá osobám, které jsou konfrontované se situacemi, ve kterých může být ohroženo zdraví, bezpečnost nebo mravnost nezletilých
- Intervenuje v případě, je-li ohrožen citový, intelektuální, nebo sociální vývoj dítěte
- Chrání dospělé do 21 let, kteří jsou již pod jeho kontrolou a kteří jsou v těžké rodinné, sociální nebo výchovné situaci
- Musí zajistit pohotovostní/ambulantní umístění nezletilých ve vážných krizových situacích
- Má zodpovědnost za děti, které jsou mu svěřeny, zajišťuje jejich potřeby, střeží jejich vývoj ve spolupráci se zákonným zástupcem
- Organizuje preventivní akce v situacích, kdy je ohrožena bezpečnost dítěte/mladého nezletilého
- Zajišťuje zachování a posilování vztahů dítěte a jeho příbuzných (rodičů, prarodičů, širší rodiny)
- Zajišťuje nábor nových pěstounů

2) Krajský odbor ochrany mateřství a dítěte (le Service départemental de Protection maternelle et infantile – PMI)

Na tomto odboru pracují kromě lékařů zdravotní sestry, psychologové a porodní asistentky.

Hlavní mise tohoto odboru:

- preventivní psychologická, sociální a vzdělávací opatření, která napomáhají zdraví budoucích rodičů a jejich dětí
- stará se o těhotné matky ze znevýhodněného sociálního prostředí a mladé matky, doprovází je v jejich těhotenství
- organizuje preventivní akce a depistáž potenciálně hendikepovaných dětí mladších šesti let
- pomáhá rodičům dětí, které takovým hendikepem trpí

- kontroluje zařízení pro náhradní rodinnou péči pro děti mladší šesti let
- kontroluje a doprovází mateřské asistenty
- organizuje zdravotní návštěvy v domácnosti rodiny
- tvoří individuální plány – např. vakcíny v domácnosti nově narozeného dítěte
- pomáhá rodičům, organizuje kurzů pro rodiče a děti, diskuzní kroužky

Nadřízený pracovníků PMI je odborný lékař, který je podřízený prezidentovi krajského úřadu (président du Conseil général). Problém tohoto odboru je především v tom, že lékaři PMI nemají velkou možnost kariérního vzestupu. Mají nižší plat než ostatní lékaři. Jejich průměrný věk ve Francii je 55 let (Derville, Rabin-Costy, 2011).

3) Krajský sociální odbor (le Service Social départemental), se stará o starší závislé osoby a osoby s hendikepem. Pomáhá lidem, pro které je obtížné znovu najít a rozvinout autonomii. Na tomto odboru pracují sociální pracovníci (assistants sociaux). Na úřadě mají tzv. „otevřené hodiny“. V této době za nimi mohou docházet lidé, kteří mají finanční nebo bytové potíže. Sociální pracovníci je informují o jejich možnostech, pomáhají jim s právními úkony. V České republice bych tuto sociální službu přirovnala k občanské poradně. Francouzští sociální pracovníci také vyhodnocují situace, kdy je ohroženo bezpečí dětí, a komunikují s pracovníky na dalších odděleních, jako např. s odborem sociální pomoci dětem nebo odborem ochrany mateřství a dítěte. V tomto ohledu skvěle funguje provázanost mezi jednotlivými odděleními, která v České republice chybí. Na tomto oddělení pracují také poradci v oblasti sociální ekonomie, kteří rodinám pomáhají se zvládnutím měsíčního rozpočtu. S těmito odbory na úřadech spolupracují i neziskové organizace.

Dvě oddělení na krajském úřadě jsou zodpovědné za mládež, vzdělání, sport a za volnočasové aktivity. Jedná se o tzv.:

- 1) Odbor prevence, integrace a nezávislosti (le Service de la Prévention, de l'insertion et de l'autonomie)
- 2) Odbor vzdělávacích opatření a občanského jednání (le Service des Actions Educatives et des Pratiques Citoyennes)

Administrativní a soudní aparát

Francouzský systém „ochrany dítěte“ je rozdělen na dva aparáty, administrativní a soudní. Jeho hlavním cílem je chránit děti před špatným zacházením a týráním.

Administrativní aparát ochrany dítěte se nachází v každém departementu na Krajském úřadě. Řídí se tzv. Zákoníkem sociální akce (Code de l'action sociale). Administrativní aparát spolupracuje s neziskovými organizacemi a spolky, ve spolupráci s komunami/městy. Administrativní aparát je především zaměřen na podporu a sanaci rodiny a na preventivní opatření. Má chránit děti, které mohou být ohroženy na zdraví, nebo může být ohrožena jejich bezpečnost a vzdělání.

Administrativní aparát se také stará o sociální dávky. Vyplácí měsíční příspěvky, které mohou vylepšit situaci dítěte v rodině. Administrativní aparát aplikuje svoji činnost např. při pomoci v domácnosti ohroženým rodinám a snaží se o jejich zlepšení a zkvalitnění každodenního života. Ze služeb mohou jmenovat např. konzultace poradců v domácnosti rodiny a pomoc se zvládnutím ekonomické situace, tzv. podpora ekonomické gramotnosti. Dále do rodiny mohou docházet pomocnice, které učí rodinu jak udržovat domácnost v chodu. V rámci administrativního aparátu je také aplikovaná služba doučování v ohrožené rodině a podpora vzdělávání. Nejsou doučovány pouze děti, ale i rodiče a širší rodina. V rámci ochrany dětí je také možné zajistit provizorní/krátkodobé umístění dítěte v pobytového zařízení. Může k němu dojít na základě žádosti rodičů nebo s jejich souhlasem.

Soudní ochranu dítěte zajišťuje stát s možnou účastí daného departementu a neziskového sektoru. Zahrnuje individuální intervence a může úzce souviset a spolupracovat s ochranou administrativní/sociální. Zasahuje v případě vážného ohrožení bezpečnosti dítěte a nastupuje v případě rozhodnutí soudu.

V každém departementu Francie existuje minimálně jeden soud pro dítě, který je řízen soudcem dětí. Institut dětského soudce byl vytvořen krátce po druhé světové válce a jeho vznik nesla myšlenka, že po tolika lidských ztrátách zapříčiněných válkou je třeba chránit to, co je pro lidstvo nejcennější: děti. (Eche, 2007)

Podle francouzského občanského zákoníku musí soudce zakročit, jestliže zdraví, bezpečnost, morálka dítěte jsou v ohrožení nebo jestliže jeho podmínky výuky a výchovy jsou

vážně nedostačující. (Hejlova, 2003) I když soudce nezjistí aktuální nebezpečí, odbor sociální pomoci dětem (ASE), který se nachází na každém krajském úřadě ve Francii, je povinen nad rodinou vykonávat dohled. Soudce přijímá svá rozhodnutí po důkladném vyšetřování, po upozornění a vyslechnutí rodičů dítěte. Soudce je povinen respektovat a upřednostňovat zájmy a potřeby dítěte. Nejdříve musí zkusit dočasné opatření a až po zjištění, že náprava není možná, může přistoupit k opatřením trvalým (Hejlova, 2003). Pro soudní rozhodnutí je potřeba vyjádření sociálního pracovníka, psychologické či psychiatrické vyšetření rodičů a dítěte, respektive všech lidí žijících ve společné domácnosti. Soudce musí vždy důkladně posoudit individuální situaci, neboť jakékoli opatření je zátěží nejen pro dítě, ale i pro rodinu (Hejlova, 2003).

Všechna rozhodnutí dětského soudce se opírají o článek 375 občanského zákoníku o ochraně dítěte. Soudce stanovuje délku a konec těchto opatření, která mohou být obnovena. Soudce vydává rozhodnutí na dobu určitou, maximálně na dobu dvou let. To znamená, že každý případ může být kdykoliv přehodnocen, maximálně však každé dva roky. Proto, aby byl soudce pravidelně informován o vývoji případu každého dítěte, pověřuje sociální pracovníky, aby mu v rámci opatření předkládali každého půl roku zprávu. (Eche, 2007)

Soudní rozhodnutí neruší rodičovskou zodpovědnost, ale upravuje ji (např. u práva na návštěvy umístěného dítěte, možnost korespondence). Soudní ochrana dětí se řídí zásadou subsidiarity, tzv. měla by přicházet až ve chvíli, pokud selžou všechny prostředky administrativní/sociální ochrany dítěte a rodiny a její podpory.

Dětský soudce může rozhodnout dvěma způsoby. Může nařídit:

1) Výchovnou asistenci v otevřeném prostředí (*les mesures d'assistance éducative en milieu ouvert*)

Dítě zůstává ve svém přirozeném rodinném prostředí. Do domácnosti dochází kvalifikovaná osoba, která je zaměstnancem buď krajského úřadu, nebo nestátní neziskové organizace. Pracovníci oba těchto sektorů musí podávat pravidelnou zprávu o zlepšování/zhoršování situace dětskému soudci.

2) Umístění, tzv. „placement“

Dítě je v tomto případě odejmuto ze svého rodinného prostředí. Soudce může dítě svěřit do péče druhého rodiče, důvěryhodné blízké osobě, sociální službě nebo specializovanému odboru, který se nachází v každém departmentu (odbor sociální pomoci dětem).

Ve Francii máme určité obtíže s ponecháním dítěte v širší rodině jinému rodinnému

příslušníkovi, např. babičce nebo tetě a dáváme spíše přednost umístění do institucionální péče, protože rodina by mohla být zdrojem konfliktních situací. Mnoho dětí je proto umístováno do institucí nebo do pěstounských rodin. (Eche, 2007) Soudní nařízení o umístění dítěte do pěstounské nebo institucionalizované péče by měla být vždy provizorní a jejich cílem by měl být návrat dítěte do jeho původního rodinného prostředí.

Krajské úřady mohou sociální politiku aplikovat do určité míry svobodně. Existují dva modely, které mohou departmenty využívat, a to buď vertikální, nebo horizontální. Vertikální tzv. hierarchický model je aplikován v malých rurálních oblastech. Všechny sociální mise jsou řízeny hierarchickou autoritou, které jsou terénní sociální pracovníci podřízeni. Všechna důležitá rozhodnutí a opatření jsou vykonávána na centrální úrovni. Teritoriální model je druhý způsob fungování státní správy. Mezi francouzskými krajskými úřady (Conseils généraux) je čím dál tím více rozvinutý. Jeho cílem je dát co nejširší zodpovědnost a autonomii malým teritoriálním jednotkám. Profesionálové v terénu jsou pod autoritou teritoriálního ředitele, který komunikuje rovnou s ředitelem daného servisu na krajském úřadě, kterému je podřízený. Výhodou teritoriálního modelu je rychlejší komunikace, autonomie místních jednotek a reagování na konkrétní problémy místních obyvatel.

Tato nová organizace státní správy nabízí mnoho výhod, ale také nevýhod. Mezi výhody patří adaptabilita na lokální problémy, nevýhodou mohou být těžkosti v chápání hierarchie mezi jednotlivými pracovníky na krajském úřadě. Může také docházet k tomu, že oddělení na krajském úřadě, která vykonávají v každém departmentu zhruba tu samou činnost, se nazývají jinak, příkladem tomu může být např. místní územní jednotky sociální akce, obvody sociální akce, území sociální a zdravotní akce (unité territoriales d'action sociale, des territoires d'action sociale, des territoires d'action médico-sociale).

5.2. Jak se stát pěstounem

Ve Francii, stejně tak jako v ostatních státech Evropy jako Velké Británii, Švédsku a také v České republice, funguje systém profesionální pěstounské péče. Profesionální pěstounské rodiny přebírají do péče děti z rodin, ve kterých se objeví akutní potřeba umístit dítě alespoň dočasně mimo biologickou rodinu. Profesionální pěstounská péče poskytuje dětem a jejich rodině pomoc na přechodnou dobu, než se vyřeší problémy, které způsobily

odchod dítěte z rodiny. Toto řešení se především uplatní v případech zdravotních i sociálních problémů např. léčba závislostí, psychologické či psychiatrické problémy, vztahová krize, momentální tíživá sociální situace, nemoc rodičů atd. (Pazlarová, 2003) Do procesu profesionální pěstounské péče je zahrnuta biologická rodina, dítě, pěstouni a další odborníci (psychologové, speciální pedagogové).

Ve Francii je pěstoun nazýván rodinným asistentem (assistant familial). Pěstoun se stará o nezletilé, nebo mladé zletilé do 21 let. Rodinný asistent neboli pěstoun je nepřetržitě přítomný v domácnosti, stará se o děti od 0-21 let. Může být zaměstnancem Generální rady (Conseil général), sdružení nebo specializované nemocnice. Pěstoun tvoří se zbytkem členů domácnosti pěstounskou rodinu. Dítě svěřené do jeho péče sdílí s ním a s dalšími členy všednodenní dobré i zlé momenty (rodinné oslavy, prázdniny, záliby, zármutek, nemoc). Dostává odměnu formou výplaty, je vždy členem multidisciplinárního týmu.

Dále pak ve Francii existuje statut mateřského asistenta. Mateřský asistent je zaměstnaný pouze přes den, stará se o nezletilé děti. Do rodiny přichází v případě, že se rodiče o děti nemohou postarat přes den z důvodu pracovní vytíženosti. Mateřský asistent je zaměstnancem rodičů dětí, sdružení, nebo Krajským úřadem.

Cílem práce s dítětem v pěstounské rodině je:

- 1) dávat pozor na jeho duševní rovnováhu a vývoj
- 2) podílet se na jeho vzdělávání a rozvoji
- 3) doprovázet dítě v každodenním životě, v rámci jeho zájmů, zdraví a vztahů s biologickou rodinou

Pěstounská rodina by měla svěřenému dítěti nabídnout bezpečnou strukturu, která mu umožní zdravý růst a vývoj. Měla by akceptovat fakt, že dítě plní především funkci „dítěte“, než „svěřeného dítěte“. Rodina by se měla také snažit o pochopení kulturních odlišností a měla by respektovat osobní charakteristiky dítěte.

Děti umístěné v pěstounských rodinách mohou mít nejrůznější problémy, mohou to být děti, které v původních rodinách trpěly, mohou mít psychologické potíže, nebo problémy ve škole. V pěstounských rodinách by měla být podporována individualita dítěte, dítě by mělo být doprovázeno k soběstačnosti, měla by být chápána jeho rodinná historie. Profesionální pěstoun by měl být schopný spolupracovat s ostatními profesionály, měl by chápat rozdílné principy vzdělávání a kulturní odlišnosti. Měl by zachovávat profesionální diskretnost, měl by

být schopen zvládat vlastní emoce. Důležitým aspektem je také schopnost naslouchat.

Každý pěstoun ve Francii musí mít profesionální atestaci (tzv. Agrément) vykonávat činnost pěstouna. Toto svolení vydává prezident Krajského úřadu (Président du Conseil Général). Je platné na pět let a pěstoun může mít v péči maximálně tři děti. Po pěti letech může být atestace obnovena. Žádost o atestaci se zasílá hejtmanovi krajské rady příslušného departmentu doporučeným dopisem, nebo osobně na odboru Ochrany mateřství a dětství (Service de protection maternelle et infantile), o kterém jsem hovořila v předchozích kapitolách.

Předtím než kandidát podá žádost, měl by zvážit, jaká je jeho motivace stát se pěstounem. Kandidát musí ovládat francouzský jazyk, musí mít bezpečný a uzpůsobený domov. Měl by znát potřeby dětí. Předtím, než podá žádost k výkonu pěstounské péče, musí doložit potvrzení, že je v dobrém zdravotním stavu.

Pěstoun je povinen projít tři sta hodinovým vzděláváním. Předtím, než je mu dítě svěřeno, prochází šedesátihodinovou stáží organizovanou zaměstnavatelem. Po této době mu může být dítě svěřeno, prochází ale dále dvě stě čtyřicetihodinovým kvalifikovaným vzděláváním, které mu umožní získat státní diplom pěstouna. Budoucí pěstouni se učí například profesionální komunikaci.

5.3. Nový pohled na problematiku pěstounské péče

5.3.1. Pěstounská péče starších osob a osob s psychiatrickou poruchou

Novým trendem v náhradní rodinné péči ve Francii je umísťování starších osob a lidí s psychiatrickým onemocněním do pěstounské péče.

V dřívějších dobách se o staré nebo hendikepované osoby starala nukleární či širší rodina. Příbuzní se přizpůsobovali jejich hendikepu bez zásahu státu. Postupem času ale dochází k transformaci rodiny. Dalšími významnými činiteli, které během 20. století formovaly podobu rodiny, byl masivní vstup žen na trh práce a rozšíření antikoncepčních prostředků. Ženy se tak vyvázaly z podřízenosti mužům, na níž byl založen tradiční model patriarchální rodiny. (Matoušek, 2013) Zvyšuje se počet separovaných a rozvedených rodin, rodiny jsou složeny z nových členů. Postmoderní rodiny již nejsou zakládány proto, aby

reprodukovaly populaci nebo jinak prospívaly velkým společenstvím lidí. Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů (nikoli dětí!). Stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. Rodina je stále více privátním podnikem. Jen některé rodiny si dnes nechávají manželský svazek posvětit v kostele, stále méně rodin si jej nechává potvrdit úředně, takže roste počet nesezdaných soužití. (Matoušek, 2013)

V dnešních dobách přestávají být rodiny schopné starat se o své nemocné a hendikepované příbuzné. Vliv na to má stále se prodlužující délka života, nebo rozvoj medicíny a nových technologií. Hendikepovaní lidé, nebo starší osoby jsou odkázáni na stálou zdravotní péči a podporu, kterou rodina nemůže zajistit. Institucionální péče ve specializovaných zařízeních pro starší závislé osoby nebo osoby s psychiatrickou poruchou nejsou vždy vhodným řešením a nereagují na individuální potřeby jedince. Francii, podobně jako Českou republiku, sužuje problém nedostatku místa v těchto zařízeních. Některým klientům také nevyhovuje život v kolektivu a preferují individuální přístup. V těchto zařízeních se také oddalují od své rodiny, od které je starší osoba, nebo psychiatricky nemocný odtržen.

Na individuální potřeby starších a psychiatricky nemocných osob je potřeba reagovat komplementárními a více otevřenými službami, díky kterým by tito lidé udržovali sociální kontakty. Řešením je vytvoření místních komunit, které by mezi sebe tyto osoby přijaly a odpovídaly by moderním strukturám náhradní rodinné péče.

Umísťování závislých osob v pokročilém věku do pěstounských rodin má ve Francii dlouhou historii. Během Velké francouzské revoluce bylo možné seniora umístit do náhradní rodinné péče, pokud mu bylo více než 60 let a pobíral důchod. Tato možnost spadala pod nařízení Výboru pro chudobu. (Balland, 2006) Dalším posunem v náhradní rodinné péči a převážně pak pěstounské péči je zákon z 14. července 1905. Zajišťuje povinnou asistenci starým a nemocným. (De Bernoville, 1911)

V 50. letech 20. století, dle článku 157 v zákoníku o rodině (l'article 157 du Code de la famille) mají všichni lidé nad 65 let, kteří nemají dostatečný příjem a finanční zdroje, možnost využívat asistence, která dochází k nim domů. Mají také nárok na umístění v náhradní rodinné péči a to buď ve specializovaném zařízení, nebo u soukromé osoby. (www.legifrance.fr) 13. dubna 1962 vychází dekret, který upravuje umísťování starých a nemohoucích lidí. (www.legifrance.fr)

Francouzští psychiatři začínají zakládat tzv. „rodinné tábory“. V roce 1892 vzniká první v Dun-Sur-Auron a v roce 1898 v Ainay-le-Château, kde dnes pobývá 220 pěstounských rodin, které se starají o 440 klientů s psychiatrickou chorobou. (<http://chsi-ainay.fr/index.php?page=histoire-chsi>)

Tyto dva rodinné tábory, které fungují v transformované podobě dodnes, vznikly především kvůli přetíženosti ústavů v nedaleké Paříži. Rodiny v této komunitě žijí na venkově, na farmách, mají malou továrnu, kde nemocní pracují.

V České republice může být takovou obdobou komunita v Neratově, která se ujala znovuosídlení Sudet v Orlických horách. Sdružení Neratov se zabývá pracovní rehabilitací a provozuje chráněné dílny a bydlení pro osoby s různými formami postižení. Zároveň podporuje pěstounské rodiny, v nichž v Neratově od roku 1992 vyrostlo celkem 18 dětí (www.neratov.cz)

Zhruba do 80. let 20. století je ve Francii umístování lidí s mentálním hendikepem řízeno nejrůznějšími institucemi. Umístování starých lidí a lidí s duševním onemocněním se vyvinulo mimo soudní a státní rámec. O umístění rozhodovali sami „klienti“ a jejich příbuzní a náhradní rodina. Stát negarantoval ochranu ani jednoho z aktérů. (www.famidac.fr)

V případě umístování starých osob závislých na péči druhých a lidí s psychiatrickým onemocněním neexistoval vhodný legislativní rámec. Stát nemohl garantovat ochranu pěstouna ani umístěného. Některé francouzské departementy kontrolovaly „spontánní“ umístování např. sledováním pěstounských rodin, ale nemohly se opírat o zákony.

V roce 1986 se ve Francii začalo pracovat na nové legislativě a úpravě. Díky této úpravě už nemělo docházet k divokému umístování bez zásahu státního aparátu. Za vlády Jacquese Chiraca byl jmenován Théo Braun prezidentem národní komise, která měla zkoumat potřeby a problémy závislých lidí v pokročilém věku. V roce 1987 přichází komise s výsledky, které vyzdvihují důležitost starší, závislé populace ve francouzské společnosti a upozorňují na nutnost nalezení řešení specifických problémů starých a závislých lidí. (www.senat.fr)

Podpora těchto lidí v jejich domácím prostředí hraje zásadní roli. 10. července 1989 je schválen zákon o pěstounské péči starých a hendikepovaných lidí. (www.famidac.fr) Tento zákon chrání pěstouna a svěřenou osobu. Hovoříme o profesionální pěstounské péči, pěstouni jsou od této chvíle odměňováni a dostávají pravidelnou výplatu. Zpřísňují se také pravidla

k výkonu pěstounské péče: pěstouni musí mít potvrzení. Pěstounské rodiny jsou pravidelně, ale rozumně kontrolovány sociálními pracovníky ze sociálního odboru na úřadě daného departmentu. Kontrola by měla reagovat na individuální potřeby pěstounů a svěřené osoby. Zodpovědnost za jednotlivé případy umístění nese od této chvíle prezident krajského úřadu (président du Conseil général).

Zákon z roku 1989 umožňuje dva typy umístování: sociální nebo terapeutické. Některé pěstounské rodiny mohou využívat oba tyto druhy umístění, nebo přecházet z jednoho na druhý, vždy záleží na situaci a problematice jednotlivého případu.

Sociální umístění

Pěstouni k sobě domů za úplatu přijímají hendikepovaného nebo staršího, závislého klienta. Tato forma umístění je vhodná pro klienty, kterým nevyhovuje pobyt v kolektivním zařízení a zároveň pro ně není možná domácí asistence. Umístěná osoba zůstává v blízkosti svého bydliště, (vždy je snaha o to, aby osoba zůstala v prostředí, které zná) a je jí poskytnuto rodinné, zabezpečující zázemí.

Terapeutické umístění

Dotýká se klientů s psychiatrickou poruchou. Pěstounská rodina vykonává svou službu za úplatu a je kontrolována úřadem (Conseil général) nebo zdravotnickým zařízením. Cílem terapeutického umístění je zbavení lékařského charakteru péče o osoby s psychiatrickou poruchou a jejich umístění do příjemného rodinného zázemí.

Zákon z roku 1989 je prvním krokem k tomu, jak situaci pěstounských rodin vylepšit a profesionalizovat. Postupem času se ale ukazuje, že zákon má své mezery a nedostatky. Národní federace pěstounských rodin, která začíná fungovat od 80. let, si stěžuje především na to, že Generální rada (Conseil général) není vždy schopná adekvátně, účinně a flexibilně reagovat na individuální potřeby pěstounských rodin. V pěstounské péči starých, závislých nebo hendikepovaných osob bude potřeba ještě mnoho vylepšení. Velkou výhodou je, že je pěstounská péče ve Francii podporována ze strany státu a jejích politických reprezentantů.

Pěstounská péče podporuje zaměstnanost, sounáležitost a návrat do společnosti. Zároveň přispívá k deinstitucionalizaci, podporuje kolektivitu a život v komunitě. Zatímco v zemích na západ od nás se postupně trendy měnily a společnosti se přikláněly k neústavním

formám péče, v České republice toto „institucionální období“ nebylo dosud opuštěno, ba ani základním způsobem zpochybněno – ani po listopadu 1989. (Matoušek, Pazlarová, Šabatová, 2008)

Zákon z roku 1989 ve Francii upravuje jeho novela z 2. ledna 2002. Vylepšuje a harmonizuje otázku pěstounské péče o starší osoby závislé na pomoci druhých, nebo hendikepované. K tomu, aby se žadatelé mohli stát pěstouny, musí mít svolení na pět let a do péče si mohou vzít maximálně 3 svěřené osoby. Pěstoun se ve Francii od této chvíle nazývá „rodinný pěstoun“. Rodinný pěstoun nahrazuje termín „pěstounská rodina“ a potrhuje individualitu pěstouna a také fakt, že se jedná o opravdové zaměstnání. Nový zákon také zajišťuje placenou dovolenou pěstounů, nebo jejich diety během dovolené. (www.famidac.fr)

Umístování starých osob závislých na péči druhých a umístování osob s duševní poruchou má ve Francii dlouholetou tradici. Na prvních zákonech se začíná pracovat v roce 1905.

Od druhé poloviny 20. století dochází k neustálému vylepšování systému pěstounské péče pro starší závislé osoby a osoby s psychiatrickou poruchou. O vytvoření tohoto zákona se veřejně ve Francii hovoří od roku 1986, kdy byly vydány první studie a výzkumy. Za tři roky byl vytvořen zákon, který změnil podobu pěstounské péče u starších, závislých osob a osob s psychiatrickým onemocněním ve Francii. Zákon má stále své nedostatky a byl upraven novelou v roce 2002. (www.famidac.fr)

Je stále nutno pěstounskou péči vylepšovat a profesionalizovat, ale jak můžeme vidět, ve Francii je na úplně jiné úrovni, než v České republice. Přispívat k tomu může také naklonění vysokých politických reprezentantů v otázkách náhradní rodinné péče, které společnost ovlivňují a v České republice chybí. Příkladem tomu může být reakce Václava Klause na úpravu zákona o sociálně-právní ochraně dětí:

„Novela (zákon ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí) vnímá pěstounskou péči nikoliv jako poslání, ale jako zaměstnání. Hlavní motivací pěstounů napříště už nemá být jejich zájem o děti, jejich altruismus a soucit s dětmi, které nemají vlastní rodinu, ale motivace finanční. Protože ti, kteří skutečně stojí o to pomáhat opuštěným dětem, to dělají již dnes. Z profesionálního prostředí dětských ústavů tak budeme vytlačovat děti do opatrování lidem, kteří se jako pěstouni zaregistrují z čistě ziskových důvodů. A podle tohoto zákona budou dostávat peníze již vstupem do školících programů, ne

až přijetím dítěte do své péče.

Za zvlášť extrémní projev tohoto trendu považují pěstounskou péči na dobu určitou: v jejím důsledku děti budou střídat rodiny, stále znovu a znovu si budou zvykat na nové pěstouny, na nové prostředí a na nové kamarády. Takový osud je krutější než ústavní výchova v relativně stabilním prostředí a je v příkrém rozporu s proklamovaným účelem zákona a se zájmy dětí.“
(www.klaus.cz)

Zásadní příčinu lze vidět v tom, že téma bylo politiky dlouhá léta zcela opomíjeno. Žádná politická strana, a dokonce ani žádný politik/politička si téma dětí žijících v ústavní výchově nevzali za své a nezabývali se jím systémově. (Matoušek, Pazlarová, Šabatová, 2008)

6. Pěstounská péče v České republice

Matějček (1999) zmiňuje: zatímco adopce má své kořeny v neblahé praktice odkládání přespočetných, nežádoucích dětí a pak v instituci nalezinců, můžeme za předchůdce placené pěstounské péče považovat spíše instituci kojných.

V 19. století si v českých zemích mohly kojné opuštěné děti přebírat rovnou z nalezince. Příkladem tomu může být např. pražský Nalezinec, který byl udržován zemským fondem nákladem 400 tisíc zlatých ročně.

Z těchto peněz se platí i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice, řečené Červený dům, přichází dítě do péče pěstounky osmého dne po narození. Pěstounka má být zdravá, „poněkud majetná“ a mravně zachovalá, což prokazuje vysvědčením. (Matejček, 1999)

V praxi ale pěstounky přicházely často z velmi chudých podmínek a děti z nalezinců si braly proto, aby si něco málo přivydělaly. Zajímavé je, že plat pěstounky vzhledem k věku dítěte byl sestupný a nikoli vzestupný, jak je tomu dnes. (Dnes hovoříme o výši odměny pro osoby pečující. Pěstoun dostává 8000 Kč, pečuje-li o jedno dítě, 12000 je-li pečováno o dvě děti, 20000 je-li pečováno alespoň o tři děti, nebo je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV). (www.mpsv.cz) Děti byly do pěstounské péče svěřovány na 6 let, poté si je mohly pěstounky ponechat, ale na vlastní náklady.

Československá republika po r. 1918 mohla navazovat na již zlepšený stav péče o děti, dosažený v posledních letech bývalého Rakouska-Uherska. Pěstounská péče se dělila na čtyři typy:

1) Pěstounská péče „nalezenecká“ navazovala na pobyt dítěte v nalezinci či v sirotčinci. Dítě bylo svěřováno do pěstounské péče, tentokrát ne už jen ženě-pěstounce, nýbrž nejčastěji oběma manželům, a to do určitého věku dítěte. V pražském nalezinci to bylo do deseti let, později do šestnácti let – pak se dítě do ústavu opět vracelo. Výběr pěstounů a dohled nad péčí o svěřené děti zajišťoval ústav na základě tzv. ústavního poručení. (Matějček, 1999)

2) Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež. Také tato forma navazovala na stav z doby Rakouska-Uherska. V r. 1921 byl však vydán nový zákon o

ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Na jeho základě již sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali pokud možno spolehlivé pěstouny – mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním i psychickém stavu, s trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu. V roce 1932 Okresní péče o mládež zajišťovaly pěstounskou péči, ať zdarma, či za plat, více než patnácti tisícům dětí – o deset let později, za protektorátu v r. 1942, však počtu sotva polovičnímu. Více než tři tisíce dětí bylo opatrováno bez nároku na odměnu a čtyři tisíce dětí za plat. (Matějček, 1999)

3) Pěstounská péče v tzv. koloniích. Tato myšlenka vznikla na Moravě, ale rychle se rozšířila i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci, v několika sousedních obcích, v okrese, kde sociální pracovníci vyhledali 1520 vhodných rodin a svěřili jim děti do pěstounské péče. Poněvadž rodiny byly v blízkém sousedství, bylo snazší kontrolovat je i pomáhat jim v případě potřeby s výchovou svěřených dětí. Začátkem dvacátých let spravovaly Okresní péče o mládež 16 rodinných kolonií, v r. 1937 již 24. (Matějček, 1999) Rodinné kolonie lze považovat za určité zárodky SOS vesniček.

4) Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání. Tento způsob péče se pak měnil ve svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným. Je to jediný typ pěstounské péče, který přetrval z doby první republiky až do sedmdesátých let. (Matějček, 1999)

Po roce 1948 dochází k velkým transformacím a propracovaný systém náhradní rodinné péče o děti z nalezinců a sirotčinců je rapidně ukončen. Jsou zrušena všechna dobročinná sdružení.

Zařízení, jež měla tradičně status nalezinců, byla přejmenována na „ústavy péče o dítě“, zrušeny byly jak Okresní komise péče o mládež, tak jejich Zemské ústředí. Pěstounská péče ve všech formách kromě příbuzenské, byla zrušena v r. 1950. Znovu obnovena byla až po 23 letech. (Matějček, 1999)

Po roce 1948 je režimem preferována ústavní kolektivní péče před náhradní rodinnou péčí v pěstounských rodinách. Zákon z roku č. 69/1952 Sb. Stanovil, že: „je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychováno k lásce k lidově demokratickému státu, a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho, kdo dítě osvojí“. Výsledkem těchto opatření bylo, že v podstatě zanikl institut pěstounské péče. Děti z původních pěstounských rodin byly

přemisťovány do dětských domovů. Někteří pěstouni se rozhodli si děti ponechat, a to i na vlastní náklady. V souvislosti s dnešními proměnami a výzkumy v oblasti náhradní rodinné péče je jasné, že opatření, která přišla po roce 1948 v souvislosti s pěstounskou péčí, byla mylná. Důkazem mohou být výzkumy o psychické deprivaci v dětství, provedené 70. letech Matějčkem a Langmeierem. (Langmeier, Matějček, 2011).

Zákon číslo 50/1973, o pěstounské péči zmiňuje, že „dítě, jehož výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé, může být svěřeno do pěstounské péče jiného občana (dále jen „pěstoun“), jestliže zájem dítěte vyžaduje svěřeni do takové péče.“

Do pěstounské péče byly do roku 2000 svěřovány děti, u kterých byla splněna podmínka, že „jejich výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé“. Tuto formulaci obsahoval zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Od 1. dubna 2000 byla právní úprava pěstounské péče přesunuta do zákona o rodině (§ 45a a násl.) a uvedená podmínka byla vypuštěna. Do pěstounské péče tedy mohou být a také jsou svěřovány děti, jejichž výchova u rodičů není zajištěna, ať již dlouhodobě, nebo krátkodobě. (www.nahradnorodina.cz).

Nový občanský zákoník z ledna 2014 upravuje základní východiska pěstounské péče. Pěstounská péče je osobní péčí o dítě třetí osobou. Děti svěřené do pěstounské péče zpravidla své rodiče znají, předpokládá se tedy i styk rodiče s dítětem. Pěstounská péče by měla být vnímána spíše jako dočasná péče. Soud může pěstounskou péčí vymezit na dobu určitou (například po dobu pobytu rodiče v léčebně), ale i neurčitou. Pěstounská péče tak může řešit nastalé krize v rodině atd. Rodiče mohou děti požadovat i zpět (to je v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva). Upřednostňuje se osobní péče o dítě příbuzným nebo osobou blízkou. Pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavech nebo v jiných zařízeních ústavního typu. (www.nahradnirodina.cz)

Pěstouni by měli udržovat kontakt s biologickým rodičem dítěte, vztah dítěte a rodiče by měli podporovat a prohlubovat, pokud to není v rozporu se zájmem a bezpečím dítěte. Pěstounská péče by měla fungovat jako přechodná instituce po dobu, než se dítě vrátí zpět ke svým rodičům nebo mu je nalezena nová forma náhradní rodinné péče. Dále je v právní úpravě vymezena pěstounská péče na přechodnou dobu.

Ačkoliv institut pěstounské péče na přechodnou dobu existuje v českém právním řádu

již od roku 2006, dostalo se mu v praxi zvláštní pozornosti až s přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Smyslem tohoto institutu je poskytnout okamžitou pomoc ohroženým dětem a jejich rychlejší cesta do náhradní rodiny. (www.nahradnirodina.cz)

Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla fungovat jako varianta krizová po dobu, než si rodiče svěřeného dítěte upraví vlastní poměry. Svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu může nařídit soud předběžným opatřením na návrh orgánu sociálně-právní ochrany. Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Za tím účelem si vyžaduje zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. (www.nahradnirodina.cz)

7. Komparace pěstounské péče ve Francii a v České republice

Profesionální pěstounská péče ve Francii je zavedený a ověřený institut náhradní rodinné péče. Je chápána jako provizorní řešení, do kterého jsou děti umístěny do doby, než se zlepšší situace (ekonomická, sociální) jejich biologických rodičů a má přicházet ve chvíli, kdy ostatní prostředky jako sanace a podpora rodiny selžou.

Cílem každého umístění je návrat do původní rodiny. Pokud návrat není možný, je potřeba vytvořit podmínky, aby dítě mělo s rodiči pravidelný kontakt, a to i v případech, kdy se rodiče s velkou pravděpodobností nebudou moci o dítě postarat a zajišťovat mu každodenní péči. (Šimek-Hybler, 2007) Multidisciplinární týmy složené z profesionálů jako psychologů, sociálních pracovníků, zdravotních sester, speciálních pedagogů a lékařů pracují na tom, aby umístěné dítě udržovalo kontakt s vlastními rodiči. Rodiče musejí být podporováni, doprovázeni sociálními pracovníky, vychovateli, psychology, aby se nevyvázali z rodičovské zodpovědnosti. Kvalita vztahu mezi profesionálními pracovníky a rodiči umístěných dětí má vliv na situaci dítěte, na jeho adaptaci v novém prostředí, na jeho psychický vývoj. (Šimek-Hybler, 2007)

Na krajském úřadě ve Francii funguje hned několik oddělení, která se starají o ohrožené děti. V předešlých kapitolách jsem zmiňovala odbor sociální pomoci dětem, odbor ochrany mateřství a dětství, dále pak odbor sociální ochrany, který se stará o starší klienty a klienty s psychiatrickou chorobou a jejich umístěním do náhradních pěstounských rodin. S pěstounskou péčí seniorů a klientů s psychiatrickou chorobou se v České republice v praxi zatím nestýkáme.

Česká republika je dlouhodobě kritizována za příliš vysoký počet dětí vyrůstajících v ústavní péči. Mezinárodní organizace UNICEF ve zprávě OSN uvedla, že stav v České republice je v tomto ohledu kritický. Také Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky ve zprávě z roku 2005 zveřejnilo výsledky výzkumu „Zjišťování počtu a charakteristiky ohrožených dětí mladších tří let v ústavech v Evropě“. Podle tohoto výzkumu žije v České republice v ústavech nejvyšší počet dětí do tří let, což je nejvíce z 32 sledovaných evropských zemí. (Štochllová, Kozlová, 2008)

Velkým problémem je také fakt, že sociální pracovnice na místních odborech sociálně-právní ochrany dítěte často rozhodují o umístění dítěte do ústavní péče. Chybí terénní sociální služby práce s rodinou, kvalitní depistáž ohrožených rodin a dětí, služby podpory a sanace rodiny.

Ve Francii např. kromě doučování dětí funguje také doučování rodičů, které poskytuje úřad obce s rozšířenou působností. Tuto službu jsem v České republice nenašla.

Umístění dítěte do ústavní péče je pro ně často jediné možné a nejjednodušší řešení. Chronicky vysoký počet případů, které mají na starosti sociální pracovníce v první linii – na místních odděleních sociálně-právní ochrany dětí (dále SPOD, resp. OSPOD), průměrně zhruba 360 ročně, znemožňuje kvalitní posuzování situace dětí a rodin. Pro tyto pracovníky je téměř nemožné pracovat s rodinou, která je ohrožena odebráním dítěte, individuálně a účinným způsobem. Současně neexistuje dostatečná nabídka aktivizačních a jiných služeb pro rodiny, na něž by bylo možné odkázat (terénní služby pro rodiny, krátkodobá pěstounská péče). Pokud má sociální pracovníce pochybnosti o tom, zda je rodinné prostředí pro dítě bezpečné, je pro ni často jedinou volbou jeho umístění do ústavní výchovy, které má u nás dlouhou tradici a veřejností je stále vnímáno jako adekvátní řešení takové situace. (Matoušek, Pazlarová, Šabatová, 2008).

Řešením této komplexní situace není systémové rušení ústavů, ale jejich postupná transformace na menší, rodinné, komunitní jednotky. Ne pro všechny děti je vhodná pěstounská péče. Profesionální pěstounská péče má ale fungovat jako alternativa. V otázkách náhradní rodinné péče by se Česká republika měla inspirovat v zahraničí. Ne všechny služby a metody ostatních evropských zemí jsou v našem kulturním kontextu aplikovatelné, ale mohou pro nás být zdrojem zkušeností.

8. Zobecnění a závěr

Pěstounská péče ve Francii má dlouholetou tradici. V péči o chudé a nemohoucí se nejdříve angažovala církev, od 18. století tuto úlohu postupně přebírá stát. Za první formy pěstounské péče ve Francii můžeme považovat institut kojných.

Ve Francii je dnes profesionální pěstounská péče zavedeným systémem náhradní rodinné péče, za zmínku stojí i pěstounská péče seniorů nebo klientů s psychiatrickým onemocněním, tomuto tématu jsem se věnovala v předešlé kapitole. Ve Francii je poměrně hojně zastoupena i institucionální výchova, dětské domovy a kojenecké ústavy jsou ale mnohem menší než v České republice a fungují jako malé rodinné, komunitní jednotky. Kojenecký ústav (pouponnière), je otevřený celý rok 24 hodin denně a má kapacitu 18 dětí ve věku 0 až 6 let. Průměrná délka pobytu dítěte v zařízení je zpravidla 6 měsíců. (Davoust, 2007)

V roce 2012 bylo v České republice 33 kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let, jejichž kapacita byla 1 700 míst a bylo v nich ke konci roku umístěno 1 397 dětí. V průběhu roku bylo přijato 1 932 dětí, nejčastěji ze zdravotních důvodů. Propuštěno bylo během roku 1 940 dětí, téměř 51 % do vlastní rodiny. Více než čtvrtina propuštěných dětí pobývala v ústavu déle než rok. (www.uzis.cz) Tisková zpráva ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2011 uvádí:

Během roku 2010 prošlo kojeneckými ústavami, dětskými domovy do 3 let a dětskými centry 2 077 dětí, což je nejvyšší počet od roku 1998. Nejčastějším důvodem pro umístění dětí do zařízení jsou sociální důvody (45 %). Celkové náklady na provoz kojeneckých ústavů činí 788 mil. Kč ročně, což představuje na jedno dítě v kojeneckém ústavu 37 341 Kč měsíčně. Náklady na jedno dítě v pěstounské péči činí necelých 10 000 Kč měsíčně. (www.mpsv.cz) Oproti Francii je Česká republika v otázkách profesionální pěstounské péče na svém začátku. Může za to především dlouhá odmlka během let 1948 až 1989.

Z historicky podmíněných faktorů jmenujme ještě na dlouhou dobu přerušenu tradici pěstounské péče. V souladu se socialistickým kolektivismem byla krátce po válce násilně a náhle pěstounská péče zrušena (kromě příbuzenské) a děti byly umístěny v kolektivních zařízeních. (Matoušek, Pazlarová, Šabatová, 2007).

Důraz na institucionální výchovu vyplýval ze zásady „je-li potřeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní“ (§ 9 zákona č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže). Moderní sociální systémy od institucionálního způsobu péče ustupují. Důvodem jsou poznatky mnoha vědeckých výzkumů a studií, které prokázaly negativní vliv tohoto typu péče na vývoj dítěte. Na tyto výzkumy reaguje i Směrnice OSN o dětech v náhradní péči (2009), která doporučuje, aby se péče o nejmenší děti v souladu s převládajícím názorem odborníků uskutečňovala v rodinném prostředí. (www.mpsv.cz)

Ministerstvo práce a sociálních věcí se v problematice profesionální pěstounské péče angažuje. Důkazem jsou tomu jak tiskové zprávy, tak i novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která byla definitivně schválena Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky 7. listopadu 2012 s účinností od 1. ledna 2013. Hlavní okruhy změn nastávají v oblastech:

- Nastavení podmínek pro vytvoření sítě služeb pro práci v rodinách
- Stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému
- Rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změna způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny
- Zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému (www.mpsv.cz)

Pěstounskou péči v České republice upravuje také nový občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014. Děti svěřené do pěstounské péče zpravidla své rodiče znají a předpokládá se tedy i styk rodiče s dítětem. Pěstounská péče by měla být vnímána spíše jako dočasná péče. (www.obanskyzakonik.justice.cz)

V České republice byla tradice profesionální pěstounské péče přerušena v 50. letech 20. století. Ve Francii k tomuto přerušení nedošlo, je proto evidentní, že profesionální pěstounská péče je v této evropské zemi na jiné úrovni, než u nás. O profesionální pěstounské péči v České republice se začíná hovořit v médiích, výzkumy ukazují, že tento typ náhradní rodinné péče je efektivní a představuje dobrou alternativu pro děti z ohrožených rodin. Revolučním příkladem profesionální pěstounské péče v České republice může být i případ

první homosexuální pěstounské rodiny. Tento pár si do pěstounské péče vzal dva hendikepované chlapce. (www.ceskatelevize.cz)

Profesionální pěstounská péče je v České republice na svém začátku a navazuje na tradici přerušenu v 50. letech. Domnívám se, že jsme na dobré cestě. Inspiraci v této oblasti můžeme hledat nejen v západních evropských státech, ale i u našich východních sousedů, např. v Polsku nebo na Slovensku.

9. Seznam použité literatury

Knižní a časopisecké

AINSWORTH, M. D. S., Patterns of attachment, a psychological study of the strange situation. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale, 1978

ARIES P., L'enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime, vydavatelství Editions du Seuil, Paris, 1973

BADINTER, E., Materská láska od 17. storočia po súčasnosť, Aspekt, Bratislava, 1998

BADINTER, E. L'amour en plus. Histoire de l'amour maternel (XVIIe siècle – XXe siècle), Flammarion, Paris, 1981, s. 25

BOWLBY John, Vazba, Teorie kvality raných vzťahů mezi matkou a dítětem, Portál, Praha, 2010

CARTRY Jean, Petite chronique d'une famille d'accueil, Dunod, Paris, 2013

CIPRO, M., Encyklopedie Prameny výchovy: Galerie světových pedagogů. Druhý svazek: devatenácté století, Nákladem vlastním, Praha, 2002

DARMON Thierry, L'accompagnement éducatif sous mandat judiciaire : La placement familial en questions..., Diplôme Supérieur en Travail Social, Université de Toulouse Le Mirail, 2005

DAVID Myriam, Le placement familial : De la pratique à la théorie, Dunod, Paris, 2004

DERVILLE G., RABIN-COSTY G., La protection de l'enfance, 2e édition, Dunod, Paris, 2011

HAŠTO, J., Vzťahová väzba, ku kořenom lásky a úzkosti, Vydavateľstvo F, Trenčín, 2005

- KIEHLBORN, A., Johann Heinrich Pestalozzi: Moje bádání o běhu přírody ve vývoji lidského rodu, *Theatrum historiae* 1, Pardubice, 2006
- KOMENSKÝ Jan Amos, *Informatorium školy mateřské*, Academia, Praha, 2007
- LANGMEIER J., MATĚJČEK Z., *Psychická deprivace v dětství*, Karolinum 1, Praha, 2011
- LEBRUN F., *La vie conjugale sous l'Ancien régime*, Armand Colin, collection U Prisme, Paris, 1975
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK M., VODÁKOVÁ A., *Velký sociologický slovník*, Univerzita Karlova vydavatelství Karolinum, Praha, 1996
- MATĚJČEK a kol., *Náhradní rodinná péče, Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*, Portál, Praha, 1999
- MATOUŠEK a kol., *Metody a řízení sociální práce*, Portál, Praha, 2013
- MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*, Praha, Portál, 2003
- MERCIER, L. J. (ed. J. C. Bonnet), *Tableau de Paris 2*, Paris, 1994
- MILOVA JOIN-LAMBERT H., *La famille d'accueil et l'enfant, rechercheS sur les dimensions culturelles, institutionnelles et relationnelles du placement familiale*, Série protection de l'enfance, L'harmatan, Paris, 2010
- PAZLAROVÁ, H., *Nové formy pěstounské péče v zahraničí. Náhradní rodinná péče*, roč. 6, s. 26-28, 2003
- PESTALOZZI, J. H., *Wie Gertrud ihre Kinder lehrt : ein Versuch, den Müttern Anleitung zu geben, ihre Kinder selbst zu unterrichten : (1801) : für den Gebrauch der Seminarzöglinge und Lehrer / eingerichtet von Aug. Beck, Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1918*
- POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby, Karmelitánské nakladatelství kostelní vydří*, Praha, 2002
- PILAŘOVÁ M., PÖTHE P., *Raný vývoj dítěte a možnosti rané intervence 2001*, Vydání 1, Praha, Futurum, 2001

ROUSSEAU, J. J., Emil čili o vychování. 1. díl. Dědictví Komenského, Praha, 1910

SHORTER, E., The making of the modern family, Basic books, New York, 1977

ŠIMKOVÁ – HYBNEROVÁ, I. Zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí ve Francii, práce s rodiči na udržení kontaktu s dítětem separovaným od rodiny. In Aktuální otázky náhradní rodinné péče, Sborník z IV. celostátního semináře NRP Brno, 4. - 5. 10. 2004. Brno: Trialog, 2004, s. 19-30

SIMEK-LEFEUVRE, I. Pěstounská profesionální péče ve Francii s pěstouny a rodiči umístěného dítěte, s přihlédnutím ke specifice pěstounské péče pro nejmenší děti. [online]. Zpráva pro: KLENOROVÁ Tereza, osobní korespondence, 15. 3. 2014, Praha

VÁVROVÁ, S., Doprovázení v pomáhajících profesích, Praha, Portál, 2012

Elektronické:

Accueil „la protection de l'enfance“, Les chiffres clés en protection de [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://oned.gouv.fr/chiffres-cles-en-protection-lenfance#Estimation>

Action sociale [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www2.pole-emploi.fr/rome/pdf/FEM_K1201.pdf

Aide sociale: Aide sociale aux personnes âgées. In: Code de la famille et de l'aide sociale. 2000. Dostupné z: http://www.legifrance.com/affichCodeArticle.do;jsessionid=58BEDAC9967105209E1ECFFCF98D0F2D.tpdjo14v_1?cidTexte=LEGITEXT000006072637&idArticle=LEGIARTI000006681353&dateTexte=20140205&categorieLien=id

Aktuální otázky náhradní rodinné péče, Sborník z IV. Celostátního semináře náhradní rodinné péče, Brno, 4-5. října 2003, Trialog, Poradenské centrum, 2004, dostupné z [www: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2004.pdf](http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2004.pdf)

BALLAND, V., Historique de l'accueil familial, des années 600 à 2006. [online]. Dostupné z: <http://www.famidac.fr/article806.html>

Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do tří let a dalších zařízení pro děti v roce 2012. Aktuální informace Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-zarizeni/kojenecke-ustavy-detske-domovy-dalsi-zarizeni-pro-deti>

DAVOUST, D., Představení „pouponière“, in: Dítě mezi rodinou a institucemi. Česko-francouzská konference k ukončení projektu, příklad dobré praxe v mikroregionu Kladno. Dostupné z: http://www.strep.cz/files/Sbornik_cesko-francouzske_konference_brezen_2007.pdf

DE BERNOVILLE, D., La loi du 14 juillet 1905 sur l'assistance aux vieillards, aux infirmes et aux incurables : ses premiers résultats. In: Paříž: Société de statistique de Paris, 1911, s. 229. Dostupné z: http://archive.numdam.org/ARCHIVE/JSFS/JSFS_1911_52_/JSFS_1911_52_216_0/JSFS_1911_52_216_0.pdf

Décret n°62-420 du 11 avril 1962 relatif au régime d'assurance vieillesse complémentaire commun aux artistes graphiques et plastiques et aux professeurs de musique, musiciens, auteurs et compositeurs. Dostupné z: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=AA9B4FB39105728860ABF1519ADC2738.tpdjo07v_3?cidTexte=JORFTEXT000000305256&dateTexte=19620413

De la Colonie Familiale à l'Accueil Familial Thérapeutique... [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://chsi-ainay.fr/index.php?page=histoire-chsi>

Dictionnaire de français: Larousse. [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/d%C3%A9centralisation/22095>

Dictionnaire de français: Larousse. [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/communaut%C3%A9/17551>

DIEWOKOVA, T., Obraz ideální matky v díle Jeana Jacquese Rousseaua a jeho recepce ve střední Evropě [online]. Pardubice, 2001, Dostupné z: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32517/1/CL281.pdf>

DITTRICHOVA, J. K historii pojmu intuitivní rodičovství, materiály z Konference Psychologické dny: Já & my a oni, 2008, dostupné z www: <http://cmps.ecn.cz/pd/2008/pdf/dittrichova.pdf>

ECHE, R., Role dětského soudce dle francouzského práva, in: Dítě mezi rodinou a institucemi. Česko-francouzská konference k ukončení projektu, příklad dobré praxe v mikroregionu Kladno. Dostupné z: http://www.strep.cz/files/Sbornik_cesko-francouzske_konference_brezen_2007.pdf

Emailová korespondence s Ivankou Lefeuvre, [online], 15.3.2014

Études et résultats, L'accueil familial de personnes âgées et d'adultes handicapés, n. 31, septembre 1999, Ministère de l'Emploi et de la solidarité, Dreés, dostupné z www: <http://www.drees.sante.gouv.fr/IMG/pdf/er031.pdf>

Glossaire de l'AJH. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.ajh.fr/fr/glossaire-ajh.html>

Historique Chs dun sur Auron, [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.ch-georgesand.fr/page.php?ID=30>

KLAUS, V., Prezident vetoval zákon o sociálně-právní ochraně dětí [online]. [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3181>

KONEČNÁ, H., O negenetickém rodičovství trochu jinak: Informace pro zdravotníky. [online]. 2012 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/brozury/SNRP-O-negenetickem-rodicovstvi-trochu-jinak-informace-pro>

[zdravotniky.pdf](#)

KULÍSEK, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá psychologie*, 44 (5), s. 404 – 423, dostupné z [www: http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:3bdb9d4f-420f-11e1-9e3f-005056a60003#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:5cec074b-420f-11e1-1586-001143e3f55c](http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:3bdb9d4f-420f-11e1-9e3f-005056a60003#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:5cec074b-420f-11e1-1586-001143e3f55c)

MARKSOVÁ-TOMINOVA: Nechceme nutit otce jít na rodičovskou. [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/227364-marksova-tominova-nehceme-nutit-otce-jit-na-rodicovskou/>

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H., ŠABATOVÁ A., Potřeba systémových změn v péči o ohrožené děti a rodiny. In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23. 5. 2008. Praha: Člověk hledá člověka o.s., 2008. Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000193.pdf>

MOREL M. F., L'amour maternel : aspects historiques, *Spirale 2/ 2001* (n°18), s. 29-55 dostupné z: www.cairn.info/revue-spirale-2001-2-page-29.htm.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí: zákon č. 401/2012 Sb. ze dne 7. 11. 2012, [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf

LABUSOVÁ, E., Rodičovství: intuitivní dovednost, nebo kulturní norma? [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.evalabusova.cz/clanky/rodicovstvi.php>

LEČBYCH, M., POSPÍŠILKOVÁ K., Česká verze škály experiences in close relationships (ECR): pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. [online]. 2012 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/lecbych-pospasilikova.pdf>

Les grands principes du système éducatif. [online]. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/cid162/les-grands-principes.html>

Loi n° 89-475 du 10 juillet 1989 relative à l'accueil par des particuliers, à leur domicile, à titre onéreux, de personnes âgées ou handicapées adultes. In: Dostupné z: <http://www.famidac.fr/article69.html>

Návrh: Věcný záměr zákona o dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13503/zamer_zakona.pdf

O nás [online]. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.neratov.cz/o-nas2/>

Právo na dětství: Národní strategie ochrany a práv dětí. [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

Projet de loi instituant une prestation d'autonomie pour les personnes âgées dépendantes: La création d'une prestation spécifique paraît souhaitable. Dostupné z: <http://www.senat.fr/rap/a95-045/a95-0452.html>

Sociální reforma: Dávky pěstounské péče 2013. In: [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf

System rodičovské dovolené ve Švédsku. In: [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.rovneprilezitosti.cz/oldweb/admin/upload/0a348316d1/5ee36ab7b2.pdf>

ŠIMEK-HYBLER, I., Psychologická dimenze udržování a podpory vztahu mezi rodičem a dítětem separovaným od rodiny. In: Dítě mezi rodinou a institucemi, Česko-francouzská konference k ukončení projektu Příklad dobré praxe v mikroregionu Kladno. Dostupné z: http://www.strep.cz/files/Sbornik_cesko-francouzske_konference_brezen_2007.pdf

ŠTOCHLOVÁ P., KOZLOVÁ L., Monitoring umístování dětí do osvojení a pěstounské péče v České republice, In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23. 5. 2008. Praha: Člověk hledá člověka o.s., 2008. Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000193.pdf>

Tisková zpráva: Kojenecké ústavy pro děti mladších tří let by měly skončit do konce roku 2013. [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné

z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>

Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2013 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_informace/ZI_o_pest_peci_a_peci_porucnik_a-RH.pdf

Zákon o rodině. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf